№ 40 ՇՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 20 — 1908 — ՇՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 20 № 40

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլի. կէս տարվանը 6 բուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
ՏԷԼԷՖՕՆ № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
ՏԷԼԷՖՕՆ № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
(36-ՐԴ ՏԱՐԻ)
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամսվայ համար	„	„	10 ր.
11	„	„	„
10	„	„	9 ր.
9	„	„	8 ր.
8	„	„	7 ր.
7	„	„	6 ր.
6	„	„	„
Մնացած ամիսները ամսական Մէկ բուբլի			
Ամերիկա տարեկան	„		6 դոլար
Եւրոպա	„	„	30 ֆրանկ
Պարսկաստան	„	„	10 բուբլի

Հինգշաբթի, փետրվարի 21-ին
ՎԱՀՐԱՄ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ
ժամվան քառասունքին, Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցում, պատարագից յետոյ ժամը 11½-ին, կատարվելու է հոգեհանգիստ։ Այդ մասին յայտնում են ծանօթներին և ազգականներին հանգուցեալի մայրը, եղբայրը և քոյրերը։
(չ. հ.) 2—1

ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԱԳԱԶԻՆ
Պ. Ս. ԴՈՐՕԺՆՕՎԻ
ՍՕԼՕԼԱԿԵԱՆ ՓՈՂՈՑ, ՏՈՒՆ ԳՈՒՐԳԷՆՕՎԻ
ՏԷԼԷՖՕՆ № 583
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՈՒՐԲԱԹ ՇԱԲԱԹ
ԱՑՍԻՆՔՆ 21 22 23
ՓԱԿՎԱԾ ԿԸ ԼԻՆԻ
Մեծ քանակութեամբ ապրանք պատրաստելու պատճառով ահագին քանակութեամբ էժան ծախելու համար։

Հինգշաբթի, փետրվարի 21-ին
Տեղի կունեցայ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՕԳՏԻՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ
ԿՕՆՑԵՐՏՈՎ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍՈՎ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՁԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Զեստեղելով կրթողիկոսական խնդրի մասին յօդուածներ, մենք հնարաւորութիւն ենք տալիս զանազան հայեցակէտերին և լուսաբանութիւններին երևան գալու։ Մենք յատուկ յօդուածներով կը պարզենք մեր սեփական հայեացքները շօշափված կէտերի մասին և մեր վերաբերմունքը զէպի զանազան հոսանքները։

ԴԱՐՁՆԵԼ ՊԱՀԱՆՋ

Այն բազմաթիւ զիմումները, որոնք հասնում են մեզ զանազան տեղերից, լրագիր և գիրք հայթայթելու ժողովրդի ընթերցանութեան համար, նորից նրապարակի վրա են դնում տեղական ինքնագործունէութեան խնդիրը։

Պակասում է ինքնագործունէութիւն, պակասում է նախաձեռնութիւն ամենահամեստ գործեր կազմակերպելու գաւառական անկիւններում։

Մթթէ արդարև զժուար բան է նոյնիսկ գիւղերի համար հաւաքական ոյժերով ձեռք բերել տարեկան մի երկու լրագիր և մի քանի տասնեակ գրքեր։ Մթթէ այս ու այն տեղի տասնեակ և հարիւրաւոր ընթերցողների համար ծանրութիւն է ժողովել մի 20—30 բուբլի և այդ գումարով մտաւոր կերակուր հայթայթել ընթերցանութեան սէր ու պահանջ ունեցողներին։

Դա փոքր գումար է։ Բայց նա շատ խոշոր է թւում գիւղական մարդուն, որովհետև նա դեռ բաւականաչափ չէ գնահատում մտաւոր սնունդի նշանակութիւնը։

Նա կարդում է՝ զրված հետաքրքրութիւնից, մղված հարցասիրութեան պահանջից. բայց նա չէ գիտակցում, որ մտաւոր սնունդը ունի մեծ, շինարար և բարեշրջող ազդեցութիւն կեանքի վրա, որ նա է այն գլխաւոր գործօններից մէկը, որոնք առաջ են մղում կեանքը դէպի կատարելութիւն, դէպի զարգացում։

Ընթերցանութիւնը և մտաւոր զբաղմունքը դեռ այնքան յարգի չեն դարձել, որ ժողովրդական հասարակական կարծիքը նայէ նրանց վրա իբրև պահանջի, իբրև պատկառելի և լուրջ մի գործօնի վրա։

Իսկ այդպիսի հասարակական կարծիք կազմակերպել անհրաժեշտ է։ Եւ գաւառական առաջին գործողների վրա մեծ պարտականութիւն է ծանրանում ամեն ջանք գործ դնել, որ մտաւոր կեանքի ներկայացուցիչները, ընթերցանութեան նուիրված անձերը մի շարք ապացոյցներ տան գիւղական ժողովրդին, որ արդարև տպագրական խօսքին վերապահված է խոշոր կուլտուրական և բարեշրջող դեր կեանքի առաջադիմութեան գործում։

Չէ կարելի ասել, որ իրականութեան բոլոր դէպքերում ընթերցանութեան ներկայացուցիչները և գաւառական մտաւոր գործողները միայն նպաստաւոր տրամադրութիւններ են ստեղծել դէպի տպագրական խօսքը։ Ոչ։ Եղել են դէպքեր, և մեզ յայտնի են այդպիսիները, երբ գրագէտ անձերը բոլորովին ուշադրութեան չեն առել, որ իրանց սխալ և թեթև քայլերը կարող են հիասթափեցնող ազդեցութիւն գործել շրջապատողների, վրա և տպագրական խօսքը չարն են գործ դրել կողմնակի նկատումներ առաջ քաշելու դիտաւորութիւններով։

Գաւառական գործողների և գիւղական առաջին ընթերցողների վրա մեծ պարտականութիւն կայ ընդարձակել այն մարդկանց շրջանը, որոնք կարող են գիտակցել ընթերցանութեան և մտաւոր սնունդի նշանակութիւնը։ Պէտք է նպաստել կազմակերպելու ընթերցողների խմբեր և նրանց միջոցով հաւաքական ոյժերով կազմելու փոքրիկ գրադարաններ։

Իսկ երբ ընթերցանութիւնը կը դառնայ պահանջ ժողովրդի համար և նրա բարերար ազդեցութիւնը կը գնահատվի իրական կեանքում, իբրև դրական մի երևոյթ, այն ժամանակ արդէն հեշտութեամբ կը գտնվեն միջոցներ բաւարարութիւն տալու իրական պահանջին։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թաւրիզ, 14 փետրվարի

Մինդաբից հեռագրում են ամսիս 13-ին, որ Փէրիկ փաշան Սօվուջ-Բուլաղից թէև գնացել է, բայց քաղաքում դեռ մնացել է ասկեար (զօրք) թնդանօթներով. այդ ասկեարը Սօվուջ-Բուլաղին շատ վնասներ և բնակիչներին մեծ նեղութիւն է տուել։ Երէկ Փարման-Փարման ստացաւ զարափափախների գրութիւնները. ազատներից ոմանք որոշել են գալ նրա մօտ նորից իրանց հպատակութիւնը յայտնելու, բայց, վախենալով պատժից, ապատովութիւն են խնդրում։ Մինչև անգամ մի քանի խմբեր Փարմանի մօտ գնալու համար ճանապարհվել էին, բայց ճանապարհին լուր առնելով, որ Բայիզ-աղան Թիւրքաց ասկեարի հետ թնդանօթներով դեռ Սօվուջ-Բուլաղ է գտնվում, յետ են դառել։

—

Թաւրիզ, 14 փետրվարի

Երէկ երեկոյեան պարսիկները Լիլավա թաղում 12 ռարեկան մի հայ տղայի բռնելով տարել են և ապա յայտարարել, որ ինքն է գնացել յօժարակամ իսլամանալու համար։ Առաջնորդը պահանջեց վերադարձնել. բէկլար-բէկին (քաղաքապետ) կարգադրեց, որ հայ երեխային անմիջապէս գտնեն և յանձնեն մի ապահով անձնաւորութեան, մինչև քննութիւն կատարվելը։ Երեկոյեան ժամը 8-ին քաղաքապետը յայտնեց առաջնորդին, որ տղան գտնված է և յանձնված մի վստահելի անձնաւորութեան։ Այժմ սպասվում է քննութեան, որին պէտք է ներկայ լինի և առաջնորդը։ Զ.

—

Թէհրան.—Առաւօտեան ժամը 9-ին մի ամայի տեղում ռումբ նետեցին։ Սպանված են մի այգեպան և մի բանւոր։ Ցանցաւորները չեն գտնված։

Ցերեկով շահին ներկայացաւ մէջլիսից ընտրված պատգամաւորութիւնը և շնորհաւորեց գտանգից ազատվելու առիթով։ Երեկոյեան մտադրութիւն կայ հրաւառութիւն անել մէջլիսի առաջ ընկած հրապարակում։

Իմամ-Կուլի-Միրզան, չը հասնելով մինչև Սօվուջ-Բուլաղ, կանգ առաւ, քաղաքում բինբաշու հրամանատարութեամբ որոշ ժամանակով մնացած Թիւրքաց զօրքերի հետ ընդհարվելուց խուսափելու համար։

Թէհրան.—Դրօշակներով զարդարված քաղաքը երեկոյեան հրաւառութեան մէջ էր։ Մէջլիսը ամենուրեք հեռագիրներ ուղարկեց, որ հրաւառութիւն անեն։

Կասկածով ձերբակալված են երկու հոգի։

Բէֆէր-ուս-Սալթանէն շահից խիստ նկատողութիւն ստացաւ։ Նա եռանդով քննութիւն է սկսել։

Ուրմիա.—Թիւրքաց մասնաժողովը հեռացաւ Ուրմիայից և դիսեց Սարայ քաղաքը՝ Կէտուրի շրջանում։

Սալմաստի և Ուրմիայի ճանապարհներին ընդարձակ շափերով սկսվել են կողոպուտներ և աւազակութիւններ բիւրդերի ձեռքով։ («Ռ.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՒՐԻԿԵԱՆ ՊԱՅԱՏԻՑ

(Շարունակութիւն)

Եպ. Եւլօգին նորից բարձրանում է ամբիոն և կրկնում է, որ նա ոչ մի կերպ չէ կարող համաձայնվել այն օրինագծին, որով թոյլ է տրվում, որ ռուսական մի շրջան միանայ Լեհական Թագաւորութեանը։

Կելեպօվսկին արդէն համբերութիւնից դուրս է եկել։ Շտապ-շտապ բարձրանում է ամբիոն և յուզված ձայնով դիմում է Ֆօն-Անրէպին. «Ամօթ է ձեզ համար, որ դուք ոսպէ-ճաշի համար ծախում էք ռուսական հողը»։ Նա բացատրում է, թէ ինչու պատգամաւոր Ֆօն-Անրէպը այդպէս պաշտպանում է այդ օրինագիծը. որովհետև, ասում է նա, դա մինիստրական օրինագիծ է, և հասկանալի է, որ Անրէպը դէմ չի լինի։ (Աջակողմեանները ծափահարում են, իսկ հոկտեմբերեանները լռեցնում. այդ ազմուկի տակ Կելեպօվսկին Թողնում է ամբիոնը)։

Նրան փոխարինում է մի ուրիշ աջակողմեան՝ Գուլկինը, որը նրանով է միայն յայտնի, որ միշտ, ինչ հարցի մասին էլ խօսելիս լինեն, նա ամբիոն է բարձրանում և միշտ էլ անկապ բաներ պրատասանում։ Այդ պատճառով Գուլկինը հէնց որ ամբիոն է բարձրանում, դահլիճում առաջանում է ծիծաղ։ Պատգամաւորը սկսում է ցածր ձայնով խօսել. ձախակողմեանները նրան ընդմիջում են և բղաւում՝ «բարձր, բարձր», այնպէս որ Գուլկինի ձայնը բոլորովին չէ լսվում։ Նախագահը մի քանի անգամ փորձում է կարգը վերականգնել, բայց չէ աջողվում, որովհետև աջակողմեաններն էլ են սկսում ձայն հանել։ Բանից դուրս է գալիս, որ ճառախօսը բոլորովին քննվող առարկայի մասին չէ խօսում, այդ պատճառով կենտրոնը պահանջում է, որ ճառախօսը քննվող առարկային դիմի։

Գուլկինը շարունակում է կրկնել սև-հարիւրեակային Զամբալօվսկու ասածները, որ իբր թէ լեհացիները 1906 թ. Վիլենսկի նահանգի Սմօրգօնի քաղաքում յարձակվել են ուղղափառ եկեղեցու վրա, ջարդել փշրել են ամբողջ եկեղեցին և կրակի ենթարկել։ Ի դէպ է ասել, որ այն նիստում (կարծես կառավարութեան դեկլարացիայի առթիվ) լեհացիները հերքեցին այդ լուրերը, բայց այդ ոչինչ. նրանք ուշադրութիւն չեն դարձնում այն առնի վրա, ինչ որ օպոզիցիային պատկանող պատգամաւորն է ասում. նրանց համար Զամբալօվսկու մի խօսքը Դմօվսկու հազար խօսքին արժէ։

Բայց Դուման կամաց-կամաց սկսում է կորցնել համբերութիւնը և պահանջում է, որ Գուլկինը խօսէ ներկայ հարցի մասին։

Նախագահ Խոմեակովը ճառախօսին զգուշացնում է և խնդրում է հարցից չը շեղվել, իսկ «հռետորը» ուշադրութիւն չէ դարձնում և շարունակում է «իր էշը քշել»։ Նախագահը նորից նրան կանգնեցնում է. սակայն ճառախօսը շարունակում է իրանը։ Պատգամաւորները սկսում են անբաւականութիւն յայտնել, իսկ Կելեպօվսկին սկսում է նախատել նախագահին, որ նա խանգարում է ճառախօսին իր ասելիքը արտասանել։

Խոմեակովը դիմում է Կելեպօվսկուն, ասելով՝ եթէ նա ցանկանում է նախագահի տեղը բռնել, այդ ժամանակ կարող է նկատողութիւններ անել։

Կելեպօվսկին տեղից վեր է կենում, ձեռքերը դնում է բերանին և դէպի նախագահը արտասանում. «Ես ընդունակ չեմ զուարճախօսութիւններ անելու», և նստում է։

Բարձրանում է սարսափելի աղմուկ. կենտրոնը պահանջում է դուրս անել Կելեպօվսկուն, որովհետև անձնական վիրաւորանք է, հասցրել Խօսեակովին։ Բանը նրանումն է որ Խօսեակովը սովորութիւն ունի խօսակցութիւնը հանաքներով, զուարճախօսութեամբ համեմել, և այդ պատճառով Կելեպօվսկու ասածները ստանում են ուրիշ նշանակութիւն, — պատգամաւորի կողմից վիրաւորանք է՝ ուղղված նախագահին։

Բայց Խօսեակովը կարողանում է հանգստացնել պատգամաւորներին և միայն զգուշացնում է Կելեպօվսկուն, որ եթէ նա նորից իրան թոյլ տայ մի որևէ բան, նախագահը ստիպված կը լինի խիստ միջոցների դիմելու։

Դուման ծափահարում է. Կելեպօվսկին կանգնում է ոտքի և նոյնպէս ծափահարում ու գլուխ տալիս և դրանով սկանդալը վերջացնում։

Ամբիոն է բարձրանում Սազօնովիչը և արտասանում իր անդրանիկ ճառը։ Նա այս տարի Դումայի քարտուղարն է, կաշկանդված է և մինչև այժմս ճառ չէ ասել. բայց մենք նրան ճանաչում ենք երկրորդ Դումայից, որ նա սև-հարիւրեակայինների առաջնակարգ մարկային է պատկանում։ Սազօնովիչը բողոքում է Ֆօն-Անրէպի և գրաֆ Ուվարօվի առաջադրած «առաջադիմական» գաղափարների դէմ և ասում է, որ նրանք պէտք է ամեն ջանք գործ դնեն, որ ռուս լեզուով խօսեն ոչ թէ բոլոր ռուսահպատակները, այլ և Ռուսաստանի սահմաններից դուրս շատ հեռուներում։ Խօսեակովը երկար տատանվում է, թէ արդեօք զգուշացնի հռետորին՝ որ պէտք է քննվող առարկայի մասին խօսել. վերջապէս համբերութիւնը հատնում է, և նա խնդրում է Սազօնովիչին նիւթի մասին խօսել։ (Բարձրանում է քրքիջ)։

Ֆօն-Անրէպը և Ուվարօվը իրանց վիրաւորված են զգում Կելեպօվսկու և Սազօնովիչի ճառերից և բացատրութիւններ են տալիս։ Անրէպը ասում է, որ այդպիսի վիրաւորանքներ հասցնելով, նրանք վիրաւորում են ամբողջ Դուման, և բողոքում են դրա դէմ։

Քուէարկութիւնը ցոյց է տալիս, որ գրաֆ Ուվարօվի առաջարկը՝ բոլորովին դէն գցել «ցանկացողների համար» խօսքերը՝ մերժվում է հոկտեմբերեանների և ամբողջ աջակողմեանների ձայներով։

Անդգին մեծամասնութեամբ մերժվում է եպ. Եւլօգիի առաջարկը։

Դուման ընդունում է կօմիսիայի բանաձևը՝ «ցանկացողների համար» խօսքերով։

Անաւարտ այդպիսի մի ընդդէմ հարց խլեց «գործունեայ» Դումայից ուղիղ 2¼ ժամ։

Այդ օրինագծի միւս կէտերը ընդունվում են առանց հակաճառութեան։

Ընդունվում են մի քանի ուրիշ անչան օրինագծեր ևս։

Արսէն Քալանթար
(Կը շարունակվի)

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի, փետրվարի 18-ին, կայացաւ Թիֆլիսի քաղ. դումայի նիստը, որի բացումից անմիջապէս յետոյ ձայնաւոր Յ. Խուտունց հետևեալ առաջարկը ներկայացրեց.

«Փետրվարի 14-ին մահափորձ եղաւ քաղաքային տեխնիկ Յարութիւն Զահարիայանի կեանքի դէմ։ Մեզ չէ վերաբերում

և այստեղ յարմար չէ որոշել, թէ ո՞վ է այդ ոճրագործութեան հեղինակը։ Մեզ համար, իբրև ձայնաւորների, կարեւոր է վկայել այստեղ հրապարակօրէն, որ Զախմախսաղեանը, իբրև կօրբէկտ, խստապահանջ դէպի իրան և իր ստորադրեալ-պաշտօնակիցները, մի աշխատաւոր, բարեխղճութեամբ, եռանդով, շիտակութեամբ և ճշտապահութեամբ վարում էր իր ծառայութիւնը յօգուտ քաղաքի և պահանջում էր նոյն յատկութիւնները իր ստորադրեալներից։ Այդպիսի աշխատաւորներ առանձնապէս գնահատելի են և թանգ հասարակական ինքնավարութեան համար։ Երջանկաբար, յուրախութիւն մեր, մահափորձը չաջողուց, և Զախմախսաղեանի կեանքը վտանգից զերծ է։ Հաւատացած եմ, որ դումայի միահամուռ ցանկութեան ընդ առաջ եմ գնում, առաջարկելով արտայայտել Զ.-ին ջերմ համակրութիւն և ուրախութիւն իր կեանքին սպառնացող վտանգից ազատվելու համար»։

Դուման միաձայն ընդունեց այս առաջարկը։

Ապա դուման կատարեց դպրոցական յանձնաժողովի 2 նոր անդամների ընտրութիւն, ի տեղի վախճանված Մ. Թամամշեանի և հրաժարված Ա. Մ. Արղուտինսկու։ Ընտրվեցին գաղանի քուէարկութեամբ Ֆիշէր և Ալդանով ձայնաւորները։

Դրանից յետոյ դուման անցաւ Թիֆլիս քաղաքի 1908 թւի եկեղեցական բիւջէտի քննութեան։

Ուպրավայի կազմած նախահաշիվ 1908 թ. ընթացքում եկամուտ պէտք է լինի 1,442,599 ր. և ծախք—1,861,978 ր., ուրեմն դեֆիցիտ՝ 419,379 ր.։ Բացի դրանից երևաց, որ Թիֆլիս քաղաքը առ 1-ն յունվարի 1908 թ. ունի պարտք—1,817,000 ր.։ Ֆինանսային յանձնաժողովը, քննելով այդ բիւջէները, մի քանի փոփոխութիւն էր արել, այն է՝ աւելացրել էր եկամուտների մի քանի կէտերը և պակասեցրել մի քանի ծախքեր. այնպէս որ վերջնական ձևով դումային առաջարկվեց հետևեալ բիւջէները. եկամուտ—1,464,956 ր., ծախք—1,787,651 ր., ուրեմն դեֆիցիտ—322,695 ր.։ Այդ դեֆիցիտը ծածկելու համար, ուպրաւան առաջարկում է մի քանի միջոցներ. այն է 1) աւելացնել անշարժ կալուածների տուրքը, որ մինչև այժմ $^3/_4$% է, մինչև 1%, որից կը ստացվի 168,400 ր., 2) աւելացնել մի քանի ուրիշ տուրքեր, ինչպէս հիւանդանոցների, ապաստարանների վճարներ, տուգանքի գումար և այլն, որոնցից կը ստացվի 19,025 ր., և 3) մտցնել մուտքի մէջ այն ապառիկները, որ արքունի վարչութիւնները պարտ են քաղաքին զանազան առարկաների համար—100,270 ռուբլի։

Դուման ձեռնարկեց եկեղեցական բիւջէտի քննութեան ըստ յօդուածների։

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

«Երէկ, ասում է «Слово», «Русское знамя» լրագիրը շատ հանդիսաւոր էր տրամադրված։

«Ցայտարարելով, որ «Ռուսաստանի քաղաքական դրութեան բարւոքումը» շարունակում է արագաքայլ առաջ գնալ, բէակցիօնական թերթը յայտնում է, որ «Ռուսաստանը վերջնականապէս խաղաղացնելու համար բուռն կերպով սպասում է միայն էլի երեք միջոցների գործադրութեան. 1) որ Կովկասում նշանակվի նոր ադմինիստրատոր, 2) որ դաղարի ժողովրդական կրօնական զգացմունքը սրբապղծօրէն վիրաւորող՝ պաշտօնեայի վաւերացումները մանիֆէստների վրա և 3) որ Բարձրագոյն բարեհայեցողութեանը ներկայացվեն Պետական Դումայի և Պետական Խորհրդի ոչ միայն մեծամասնութեան, այլ և փոքրամասնութեան անդամների կարծիքները»։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

Մօտ օրերս զինուորական-նահանգական դատարանի նստաշրջանը Բուխարայում կը ձեռնարկէ քննել «Կվիրիլի հանրապետութեան» մեծադրդ գործը, որի առիթով մեղադրվում են 28 հոգի։ Վկաներ կանչված են 90 հոգի։ Մեղադրեալներին պաշտպանելու են Թիֆլիսի և Բուխարայի երդուեալ-հաւատարմատարները։

—

Թիֆլիսի դատաստանական պալատը, դասակարգային ներկայացուցիչների հետ միասին, փետրվարի 25-ին քննելու է վրաց «Ախալի Բվէխանա» թերթի խմբագիր Սօկրատ Զէլէշվիլու գործը, որը մեղադրվում է քրէական պատժագրքի 129-րդ յօդուածով։ Մեղադրեալին պաշտպանելու է երդ.-հաւ. օգնական Ն. Էլիավա։

—

Փետրվարի 19-ին, ինչպէս հաղորդել էինք, նահանգական դատարանում նշանակված էր իշխան Ամիլախվարիի վրա ռումբ նետելու գործի քննութիւնը։ Սակայն գործը չը քննվեց իշխան Ամիլախվարիի բացակայութեան պատճառով։ Դատարանը նրա բացակայութիւնը օրինական ընդունեց ի նկատի առնելով նրա հիւանդութիւնը, իսկ բացակայ իշխան Մաչաբէլուն և Նեմսաձէին որոշեց նթարկել՝ իւրաքանչիւրին 25 ռուբլի տուգանքի, և բացի այդ՝ վճարել տալ դատարանի բոլոր ծախքերը։

ՏՈՒՐ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Քաղաքական աշխարհի հորիզոնը ծածկվում է մռայլ ամպերով, որ ոչինչ լաւ բան չէ գուշակում մօտ ապագայի համար։ Ռուսաց պարտութիւնը Հեռաւոր Արևելքում և պետութեան երերուն դրութիւնը, երբ, ժողովրդի անկուլտուրական խաւերի ձեռքով սարքած արհեստական կոտորածների շնորհիւ, ըէակցիան գլուխ է բարձրացրել, շատ յարմար առիթ է տուել Ռուսաստանի արևմտեան թշնամիներին առաջ տանելու իրանց ի վաղուց հետէ մշակված ծրագիրները Մօտաւոր Արևելքի վերաբերութեամբ հակառակ ռուսաց։ Կարմիր Սուլթանի զօրքերը, հայ յեղափոխականների բոյնը քանդելու պատրուակով, առանց պատերազմ հրատարակելու պարսից պետութեան և հակառակ միջազգային իրաւանց, միջամուխ են եղել Պարսկաստան և նրա երկիրներն են գրաւում։ Պարսկական քիւրդերը թիւրքաց հպատակութիւն են ընդունում։ Անզօր պարսիկները, պէս-պէս կուսակցութիւնների բաժանված, ազգաբորձան կռիւներով են զբաղված և չեն կարողանում թիւրքաց արշաւանքների առաջն առնել։ Շատը մերթ երգում է հաւատարիմ մնալ հօր տուած սահմանադրութեան, մերթ դրժում է իր խօսքը և գործում է մէջլիսի դէմ։ Ռուսաստանի և Պարսկաստանի գործերի դրութիւնը չէր կարող արձագանք չը գտնել Թիւրքիայում, որի տնտեսական ճգնաժամը ոչ օրի համար գաղտնիք չէ։ Երզրումում բուն թիւրքերը արդէն յեղափոխական ձգտումներ են ցոյց տալիս. դժգոհութիւնը վատթար վարչութեան դէմ օր աւուր աճում է։ Բայց այսօր հեռագիրները հաղորդում են, թէ սուլթանը հրամայել է իր զօրքերին պարսից սահմանները չեռ նահանջել դէպի Թիւրքիա։ Անկասկած, Բերլինից կամ Վիէննայից նոր հովը փչեցին, որովհետև սուլթանը ինքնագլուխ հազիւ թէ վստահանար այդպիսի վտանգաւոր քայլեր անել պարսից դէմ, քանի որ այս վերջինիս վերաբերութեամբ Անգլիան և Ռուսաստանը առանձին դաշնակցութիւն ունեն կապած։ Դա տխուր կատակերգութեան առաջին արարողութիւնն է, որի հետևանքն է, ի միջի այլոց, հայոց մի քանի գիւղերի թալանը և աւերումը։ Դարձեալ մեր հայը տուժեց. ո՞վ պիտի վարձատրէ նրա կորուստը, Աստուծուն է միայն գիտելի։ Բայց անցնենք Արևմուտք և տեսնենք թէ ի՞նչ է կատարվում այնտեղ։ Բարոն Երենթալը, կամենալով Աւստրիայի ազդեցութեան տակ առնել Բալկանեան թերակղզին և խպառ Չլատել սլաւ ազգերի զօրութիւնը, հեռացնելով նրանց Ռուսաստանից, արտօնութիւն է ստացել սուլթանից շինել Միտրովիցի երկաթուղին, որը ժամանակով հասնելու է մինչև Կ. Պոլիս։ Իսկ Գերմանիան վաղուց արդէն շինում է Բաղդադի երկաթուղին Փոքր-Ասիայի միջով, սպառնալով ռուսական և անգլիական շահերին։ Այս երկաթուղու վրա բանում են հայ, թիւրք, քիւրդ և արաբ մշակներ, որոնք մեծ նախանձով դիտում են, թէ ինչպէս ամեն մի կայսրանի ժամ ընկութիւն են հաստատում գերման տանեակ ընտանիքներ. գաղթականութիւններ են կազմում, երշիկ, գարեջուր են պատրաստում և ախորժակով վայելում են քաղցած մշակների առջև։ Այսպէս արևմուտքից և հարաւից Աւստրիան և Գերմանիան երկաթի շղթաներով են կաշկանդում Ռուսաստանը։ Վերջինս կարող է արդեօք լուծել ու ազատու կերպով չը բաղդել նրանց դէմ։

Անցեալ 1877—1878 թ.թ. թիւրք-ռուսական պատերազմը անպատրաստ գտաւ հայերին, որոնք, իրանց նախնեաց նման, տարրական գաղափար անգամ չունենալով քաղաքականութեան մասին, շատ միամտութեամբ շարժվեցին յաղթող զօրքերի վերաբերութեամբ։ Նրանք խաչ ու խաչվառով ընդառաջ ելան ռուսներին, մեծ համակրութիւն ցոյց տուին քրիստոնեայ պետութեան գլխաւորներին, չը հշտադատելով բնաւ թէ դրանք կարող են յետ դառնալ պատերազմից յետոյ և իրանք կրկին կը մնան դէմ առ դէմ իրանց դարաւոր թշնամիների։ Կարմիր Սուլթանը հայերի վարմունքը չը մոռացաւ և պատասխանեց 1895-1896 թւականների կոտորածներով։ Այժմ հանգամանքները բաւականին փոխված են։ Սակայն ի դէպս թիւրք-ռուսական նոր պատերազմի ինչ քաղաքականութեան է հետևելու Կ. Պոլսի ս. պատրիարքը. ինչ հրահանգներ տալու է իր հօտի վերաբերութեամբ վիճակաւոր առաջնորդներին և փոխանորդներին։ Այդ բանի մասին պէտք է կանխաւ մտածել, ապագայ չարեաց առաջն առնելու համար։

Աւստրիական առաջին վիսկոնտ Երենթալը իր յանդուգն ձեռնարկութիւնների մէջ սիրում է յենվել Բերլինի դաշնադրութեան ուրոյն յօդուածների վրա, բայց մոռանում է 61-դ յօդուածը, որը, եթէ իրագործված լինէր համաձայն յաւէրժ և յիշատակ Ալէքսանդր II կայսեր ցանկութեան, ռուսաց սահմանները հարաւից ապահոված կը լինէր և Կարմիր Սուլթանի զօրքերը չէին անցնի Պարսկաստան։ Գերմանական շահերի համար հայոց հարցը պիտի կորչի և ազգը կոտորվի։ Այս է Վիլհելմ II-ի կամքը, որի ձեռքով Կարմիր Սուլթանը մի վտանգաւոր գործիք է թէ հայերի և թէ թիւրքերի համար։

Մ. Նովրեան

Մոսկվա, 6 փետրվարի

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ*)

—

Նիւ-Եորկ, 9 փետրվարի

Գոհութեամբ տեսայ, սիրելի բարեկամս, «Մշակի» նոր հրատարակչաց մէջ, որոնց յանձնուած է թերթը, և ձեր անունը։ Ձեր անտարակուսելի ձեռնհասութիւնը, միանալով պ. Ա. Քալանթարի վաղամանօթ կարողութեան, յոյս կը ներշնչէ, թէ այն պատուական թերթը, որ 35 երկար տարիներէ ի վեր այնչափ նշանակելի ծառայութիւններ ըրած է հայ աշխարհի, այս նոր կազմակերպութեամբ և նոր ու թարմ ոյժերու աջակցութեամբ ևս աւելի մեծ դեր պիտի կատարէ, իր անսայթաք ուղղութեամբ և անկուն գործունէութեամբ։ Նախանձոտ յաջողականները չեն պակսիր ի հարկէ ամեն ձեռնարկութեանց մէջ յարձակումներ կազմակերպելու, սակայն հանրութեան մեծագոյն և լուրջ մասին համակրանքը ձեր հետն եղած է միշտ և է կարծեմ։

Կը տեսնէք, բարեկամս, ինչ խլրտումներու, դղրդումներու մէջ է մեր սիրելի Պարսկաստանը։ Ո՞վ կը հաւատար, որ այսպիսի յանկարծական զարթնում մը այսչափ շուտով ծայր տար։ Բայց շատ ժամանակ պէտք է, որ կանոնաւոր ուղղութիւն առնեն թէ միտքերը և թէ գործերը։ Հին աշխարհէ նորին անցնելը այնքան ալ հեշտ չէ և ատիւնով չի կատարուիր, այլ չափեալ քայլերով և հաստատուն կռուաններով։

Նամակ-նամակի վրա կը գրեն, ինձի կուղեն, բայց ինձ անկարելի է գործելու այժմեան վիճակին մէջ, գոնէ հիմակուհիմա վերադառնալ։ Մեզ երկիր, ես շատ կը ցանկայի, որ Պարսկաստանը պարսից լինէր, պարսիկները իրենք ի վիճակի լինէին լէնցնել և յառաջացնել իրենց երկիրը առանց օտար ոտնգութեանց։ Դեռ շատ խաւար են միտքերը և եղած գոռ ու գոչներն ալ չեմ կարծեր թէ ուրիշ բաներ լինէին, բայց եթէ էնթուզիազմի ահագին վայրկեաններ ու արձագանք։

Հրատապ խնդիրներուն մէջ հիմա կաթողիկոսի ընտրութիւնն ալ ունի։ Երուսաղէմի վրա ես շատ տաք չեմ և պատճառներ ունիմ չլինելու։ Ինձմէ եթէ իմ ձայնս ուզուէր, համեստ Բագրատ վարդապետ Վարդազարեանին կուտայի, որոյ արժանիքը ի մտոյ տեսեր և ճանչցեր եմ։ Եթէ վարդապետներու քուէ տալու առողջ սկզբունքը չէրցաք դուք յաղթանակել տալ և անպատճառ սրբազաններու շարքին մէջ պիտի որոնուի, աւելի լաւ է, որ այս անգամ ռուսաստանցի եպիսկոպոսի մը վիճակի։ Հերիք է, երեք անգամ ձեր հետզհետէ Տաճկաստանին համը առնելնիդ։ Իսկ եթէ անպատճառ դարձեալ Տաճկաստանին պիտի իյնայ, թող ուրիշները ինչ կուզեն ըսեն, Օրմանեանը դարձեալ աչքի կը զարնէ իր անվիճելի կարողութեամբ և գործունէութեամբ։

Ամերիկահայեր այս խնդրին մէջ առանձին դեր մը խաղալ չեն կարող։ Մեծագոյն մասը խեղճ աշխատաւորներ են, դեռ ոգէտ և տհաս, բաւական խոշոր զանգուած մը, որուն լծակը բռնողներուն խիղճէն և պարկեշտութենէն կախումն ունի ուէ որոշման բաղդը։

«Մշակի» պէս լուրջ և հեղինակաւոր թերթի մը կիսնար ձեռք առնել, և ուրախ եմ տեսնելով որ առած է դատը խեղճ, պարկեշտ, ուղղամիտ և պատուաբեր դասակարգին, լինին հարուստ կամ աղքատ, որ յեղափոխութեան կեղծ պատրուակին տակ իրենց ես-ը միայն մտածել և հոգալ կը նկրտին, անպատուութիւն, թշուառութիւն սփռելով իրենց շուրջը և ամենէն մաքուր սկզբունքներն և գաղափարներ իսկ անպատուելով և զզուանաց առարկայ դարձնելով։ Առնուած մի քանի դողդոջուն քայլերու փոխարէն, անհուն փարախներով ետ մղուեցանք։

Սիրալիր բարևներով՝

**

—

Կաթողիկոսը

(Նամակ խմբագրութեան)

Փափուկ կերպով ինձ հասկացնում են **), թէ ես կարդացել եմ օրէնքի յօդուածները, բայց լաւ չեմ ուսումնասիրել նրա ամբողջութիւնը։

Հայոց եկեղեցուն տրված պոլօժէնիայի մէջ չը կայ յօդուած, ասում են, թէ կաթողիկոսն անփոխելի է. ուրեմն, հետևցնում են, փոխելի է. ուստի այդ մասին օրէնքի մէջ նոր յօդուած մուծելու մասին խնդիր շարժելը զուր է։

Բայց, ասում են, կաթողիկոս փոխելը, առանց սրա կողմից մի կարևոր յանցանքի, ընդունելի չէ. իսկ յանցանքը քննելու և դատելու համար էլ եկեղեցական, այսինքն ազգի լրութեան, ժողով է հարկաւոր։ Բան, որ ծանր ու բարդ գործ է, ուստի և անիրագործելիութեան չափ դժուար, մանաւանդ մեր կացութեան ներկայ պայմաններում։

Նաև աստուածաբանական և նուիրապետական հաշիւներով էլ եկեղեցու վերապատը առանց ծանր պատճառների ենթարկելի չէ յեղեղուկ պայմանների։

Սակայն, եղբայրացնում են, կաթողիկոսի ինքնակամ այնպիսի շարժումները, որոնցից կարող է ղեսավել եկեղեցին, թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս, խափանելու համար՝ պէտք է տալ նրան, եկեղեցու ընտրութեամբ, մի խորհրդական ժարմին՝ որին կը նախագահէ կաթողիկոսը և որի որոշումներից դուրս ընթանալու իրաւունքը նա չի ունենայ։ Այդպիսի մի ժարմին է, ըստ ժամին, այժմ սինոդը. միայն սա՝ ժողովրդից ընտրված չը լինելու հանգամանքովը՝ չէ հաւատացում ժողովրդի կամքը ներկայացնող։ Ուստի առաջարկելին այդ պէտք է լինի, որ այդ խորհրդական ժարմինը ընտրվի լինի։

Ձերոգբեաների ժաքով ուղղում են իմ առաջարկութիւնը «Կաթողիկոս» վերնագրի տակ գրածս յօդուածում («Մշակ» №№ 157, 159, 160, 1907 թ.)։

Վիճաբանութեան զէնքերով բանամբրցութեան մտնել ընդդիմախօսի հետ իմ միտումներից դուրս է. ընդունում եմ առանց սրտնեղութեան մինչև իսկ այն ակնարկը, թէ ես օրէնքի յօդուածը կարդացել, բայց թերացել եմ նոյնը լաւ խմաստասիրելու մէջ։

Բարի։

Հետևում է ուրեմն, որ, որպէս հնուցը, մենք ներկայ օրէնքով էլ իրաւունք ունենք փոխել կաթողիկոսին, երբ սա մի ծանր վնաս է գործել կամ սպառնում է գործել։

Բայց, որովհետև դա միևնոյն ժամանակ ծանր քննութեան գործ է և բարդ գործութիւն, միակ լաւագոյնն և յարմարագոյնն է, ասում են, և եկեղեցու ոգուն համաձայնը, ամենայն ջլասակը առաջը առնելու համար սահմանել կաթողիկոսի կողքին, ժողովրդի ընտրութեամբ, մի խորհրդական ժարմին, որի որոշումները լինեն կաթողիկոսի ձեռքին զեկ։

Թող այդպէս լինի, և երանի այդպէս լինի։ Այդպէս էլ եղել է լաւագոյն անցեալում։ Այդպէս էլ, աւանդականը գրաւոր կանոնադրութեամբ արձանացնելու մտքով, Դանիէլ և Եփրեմ կաթողիկոսների ժամանակ ծրագրված էր մեր եկեղեցու վարչութեան սահմանադրութիւնը. տասնևերկու եպիսկոպոսներ պիտի նստէին կաթողիկոսի կողքին, անդամներ նրա խորհրդի։ Դա պոլօժէնիայի նախօրէին էր։ Վերահաս պոլօժէնիան, ինքը հզօր ու պարարտ, կուլ տուեց Դանիէլեան վտիտ կանոնադրութիւնը։

Ես իմ առաջարկին, որին միայն իմ արժանապատիւ ընդդիմախօսը ուշ դարձրեց, էլ ոչ մի գործնականութիւն չեմ տալիս։ Այն ժամանակն, որ ես այդ արի, դեռ բարեյուսութեան նշմարանք կար։ Այժմ արդէն հողմը ցրտաշունչ հիւսիս է փչում, որի շնչի տակ ծաղիկները չեն բացվիլ, բացվածներն էլ կը խամրին։

Եթէ հաւատացողներ կան, որ տասներկուսին դնելն ու՞ վերցնելը, ընտրելն ու հրաժարեցնելը սուելի հեշտ է քան մէկինը, որի գլուխը օծված է, և կարծում են մանաւանդ՝ որ ինչ օրէնքում արգելված չէ՝ թոյլատրված է, թող շտապեն հանգուցեալ հայրապետի առատ ձեռքով ձրի բաշխած ընտրողական արտօնութիւնները արժեցնեն ու գործ դնեն։

Ես առ այժմ այսքանը կասեմ, որ՝ եթէ պակիները անհամութեան չափ էժանացած չը լինէին և դրուատները կենդանների հոտէին և մեռելների դագաղի վրա չը շռայլվէին լեզուական ժարժային և ինքնացուցութեան մոլութեանը գոհացում տալու բերմունքով, մեր գործողները՝ հայրապետից սկսած դէպի քաշ՝ աւելի օգտակար կը հանդիսանային և նուազ վնասակար։

Բայց երբ մենք հատն ու բարակը մի տեսակ գնահատելու ապուշութիւն ունենք, և գործողը չի վախիլ մեր արդար քննադատող ու պատժող մտրակից, էլ ինչը յետ կը պահէ նրան իր քմահաճական սանձակոտոր խաղերից։

Անսպասելի վերջաւորութեամբ աւարտեցի իմ յօդուածը. թող ներող լինի իմ արժանապատիւ ընդդիմախօսը։

Զգացի որ ինքն էլ, ես էլ սանդի մէջը ջուր ենք ծեծում։

Ապիկարութիւնը մէկ կողմից, անտարբերութիւնը միւսից և անորոշակամութիւնը երրորդից այն աստիճանի են երևում իմ աչքին, որ և ոչ մի ժամ կը հպի մի անարժան կաթողիկոսի իր տեղից վռնտելու և կամ նրա կողքին տասներկու կամ ութ ժողովրդական ընտրեալներ դնելու իրաւունքը ձեռք բերելու առաջարկը շարժելու։

Ա. Մ. Եղեկեան

ԹԱՏՐՕՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

I

Հայկական վերջին ներկայացումը, որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի, փետրվարի 18-ին, հետաքրքրական էր նրանով, որ մասնակցում էր հայ թատրոնի նախկին դերասան Սաֆրազեանը։

Դա մի վերայիշումն էր անցեալի, որ սիրելի է Սաֆրազեանի սրտին և կազմել է նրա երիտասարդութեան մեծագոյն մասը։

Սաֆրազեանը իր անցեալում բացի հանդուցեալ դերասան խմբերի մէջ, յայտնի դարձաւ իբրև դերասան ճանապարհորդ, որ մուտք գործեց գաւառների խուլ անկիւնները, անցաւ Պարսկաստան և տուեց թէ հայերէն և թէ թուրքերէն լեզուով ներկայացումներ։ Եւ թուրքական բեմական գործի զարգացման մէջ նա որոշ դեր ունի կատարած։

Փետրվարի 18-ի ներկայացմանը նա հանդէս էր եկել Ֆրանցի դերով Շիլլերի «Աւազակներ» պիէսի մէջ։

Մենք անկարող եղանք տեսնել նրան բոլոր գործողութիւնների մէջ, բայց այն, ինչ որ տեսանք, կատարեալ գաղափար տուեց Սաֆրազեանի խաղի էութեան և ընաւորութեան մասին։

Սաֆրազեանի խաղի ձևերը հին են և յիշեցնում են օսմանեան թեւանների հայ դերասանների խաղալու ձևերը։ Խօսակցութեան մէջ գերիշխում են պաթոս և վերամբարձ մի տրամադրութեան արտայայտութիւն։ Նախադասութիւնները, բեկլեկները արտասանվում են ոչ այնքան իբրև իրական և ըէալ կեանքի մարմնացումներ, այլ իբրև գեղեցիկ հիւսուածքներ, որոնք կարծես թէ հետաքրքրական պէտք է լինեն ինքն ըստ ինքեան։

Պէտք է նկատենք սակայն, որ Սաֆրազեանի նախադասութիւնները յաճախ չէին լսվում և նրանք տեսնում էին հանդիսականների խղճութեան առաջ, իբրև դեկլամացիայի խուլ արձագանքներ։

Սաֆրազեանի շարժումները ազատ են, անբռնազատ, ենթարկված պայմանական բեմական աւանդութիւնների ազդեցութեան։

Աւելի հետաքրքրական կը լինէր տեսնել Սաֆրազեանին կենցաղավարական և արեւելեան ընդլիք կրող պիէսներում։

Մի քանի խօսք կարելի դերը կատարող Զարիֆեանի մասին։

Զարիֆեան, որքան մենք յիշում ենք, առաջին անգամն է բեմ դուրս գալիս այդ դերում։ Նա խաղում է խելացի, մտածված, ինքնատիպ արտայայտութեամբ, բայց դեռ չէ ամբողջացրել տիպը կատարեալ կերպով։ Զարիֆեանի Կարլը հետաքրքրական է նրանով, որ նրա մէջ դրամատիկական տարրը գունաւոր դեր է կատարում և առանձին իմաստ է տալիս այն հերոսութեան, որը նա իր վրա է վերցրել իբրև աւազակխումբ կազմակերպող։ Դա յաղթող և աւազակութիւններով ապրող մի հերոսի մարմնացում չէ, այլ բողոքող և միևնոյն ժամանակ խորապէս տանջվող մի ոգու, որ ընտրել է մի այդպիսի բացառիկ ճանապարհ իր վրէժը լուծելու համար։

Միւս դերակատարները, որ մեծ մասամբ հին ծանօթներն էին, պահպանում էին անսամբլը բաւարար կերպով։

Թատրոնը համարեա թէ լիքն էր։

Սիրող

II

Բաղու, 17 փետրվարի

Այսօր 16-ին Բամբակաիի թատրոնական դահլիճում սիրողների մի խումբ խաղաց Է. Տէր-Գրիգորեանի «Բարեգործութեան դիմակի տակ» պիէսան 5 գործ.։

Պէտք է ասել, որ ներկայացումը կազմակերպող թատերասէրները, ինչպէս երևում էր բոլոր նշաններից, առաջին անգամն էին բեմ դուրս գալիս։ Այլապէս չէ կարելի բացատրել ներկայացման անաղոութիւնը։ Այդ անաղոութիւնը քիչ չէր նպաստում և այն, որ ներկայացմանը մասնակցող իւրաքանչիւր սիրող իր ծննդավայրի բարբառովն էր խօսում բեմի վրա...

Սիրող-Քնար

ԱՐՓԻԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—

Ցեղափոխականներ թէ՞ ըմբոստ մտքի դահիճներ

Մեր հայ յեղափոխական համարվողները իրանց մի շարք սև արարքներով, արարքներ, որոնք բղխում են լոկ անձնական հաշիւներից ու համոզմունքներից, մեզ բերում են այն եզրակացութեան, որ բիւրօկրատ դասակարգը իր ուղղութեան շրջանակում աւելի ճշտութեամբ ու հաւատարմութեամբ է տանում իր դերը՝ քան յիշեալ յեղափոխական համարվողները։ Այնինչ իրաւամբ կարելի է ներել բացարձակ գողութիւն ու աւազակութիւն անողներին, որոնք հէնց այդ դերով էլ դուրս են գալիս ասպարէզ, կարելի է նրանցից զզուանալ... Բայց ամենից զզուելիները նրանք են, որոնք այս կամ այն սուրբ գործի անուան տակ են գործում՝ թէկուզ ամենափոքր չարիք, այն-ինչ մեր յեղափոխական համարվածները՝ իրանց չարիքներով յիշեցնել են տալիս անցած դարերի ճիզվիտներին, երբ «ինկվիզիցիայի» միջոցով իրանց ճիրանների մէջ խեղդում էին կամ խարոյկի վրա այրում բոլոր ըմբոստ, ազատ մտածող, բողոքող ու քննադատողներին, այլ խօսքով իսկական յեղափոխականներին... Դեռ այն ժամանակ այդ բարբարութիւնները մօտ էին մարդկանց գոհիկ հոգիներին և շատ տարիներ վերջը մարդիկ զգացին ու բողոքեցին նրանց ստոր արարքների դէմ։ Իսկ այժմ... Օ՜, ձեզ երբէք չէ կարելի ներել, որ միևնոյն դերն էք խաղում 20-րդ դարում, ըմբոստ մտքի դահիճներ... Նայեցէք ձեր շուրջը, տեսէք, թէ քանի՞ հազար ստորաքարշ, վաշխառու, կեղեքիչ, մարդկային ազատ ոգին ճնշող, այլ խօսքով՝ յեղափոխութեան դէմ երդուեալ թշնամիներ են վխտում... Բայց դուք ձեր սուրը քաշում էք անձնական շահերին ու համոզմունքներին հակառակվողների, ձեր սխալները քննադատողի, ձեր կեղտերը

*) Այս նամակը, ուղղված մեր խմբագրութեան անդամ պ. Հ. Առաքելեանին, թէև ամբողջովին չէ վերաբերում կաթողիկոսական հարցին, բայց անփոխն տալում ենք, ի նկատի ունենալով, որ գրողը թիւրքահայ մի հեղինակաւոր և ականաւոր ազգային ու գրական գործիչ է։ Կաթողիկոսական թեկնածուների մասին մենք մեր որոշ կարծիքն ունենք, որ յայտնել ենք և ուրիշներ կունենանք դարձեալ յայտնելու։ Խմբ.

**) «Մշակ» № 35, 1908. Մեսրոպ ա. քահ. Մելիանի յօդուածը։

հրապարակ հանողի դէմ, և էլի դուք իրաւունք էք համարում յեղափոխականի անուն կրել...

Դարերից ի վեր կրօնի ղեկավարները՝ ամենանելով մարդկային հոգու նուիրական ստանձնելով մարդկային հոգու նուիրական զգացմունքները առաջնորդողի դերը՝ ամենաժեծ չարիք դարձան մարդկային առաջադիմութեան և բարօրութեան համար, զոհ բերելով իրանց ստոր հաճոյքներին ու միտումներին մարդկային ընտրեալ մարգարէներին։ Անցաւ կրօնական ժամանակաշրջանը, եկաւ յեղափոխական շրջանը, և այժմեան ինքվիլիսօրներն էլ այդ սուրբ անուան տակ են գործում—գրգռում դեռ հիմ հոգիներին, լարում խուժանին ազատ մտածող-բողոքողների դէմ ու զոհ բերում իրանց հաճոյամունքներին։ Այնուամենայնիւ այդպիսիները դարձեալ իրանց յեղափոխական են համարում, ինչպէս քրիստոնէութեան վեհ գաղափարին միանգամայն հակառակ գործող կղերականութիւնը—ինչպէս հնումն Յովհաննէս Հուսերին, իսկ այժմ Պետրոսիներին դատապարտողները իրանց համարում են Քրիստոսի փոխանորդներ։ Այդ երկուսն էլ ամօթալի ծաղրանք է՝ մէջ յեղափոխութեան, միւսը քրիստոնէութեան անուան։

Թող ծաղրեն ինձ մարդիկ, ինչ ուզում են ասեն, բայց ես հրապարակով կասեմ, որ Արփիարեանների բողոքող ձայնը լսեցնողները, որքան էլ նրանք ուսեալ լինեն, զուտիկ հոգի, հակայեղափոխական մարդիկ են, այլև գերագոյն բռնակալներ, որոնք եթէ «պաշտօնական» բռնակալների չափ իշխանութիւն ունենային, իրանց դէմ բոլոր բողոքողներին, ազատ խօսողներին կը լռեցնէին, իրանց համոզմունքներին հակառակ կարծիքները սաղմի մէջ կը խեղդէին և իրանց սահմանեալ երկիրները կը դարձնէին արիւն-արտասուքների ծով։

Ուր և ինչ գործում էլ լինեն բռնութիւնից առաջացած տանջանքները՝ ազատութեան երկունքն է, իսկ բողոքող ձայնը՝ ճշմարտութեան. բայց դուք, ազատութեան կեղծ զինուորներ. վերջինի՝ բողոքի ձայնը լռեցնելով՝ ուժ էք տալիս առաջինին, և էլի ձեզ յեղափոխական էք անուանում...

Վերջին խօսք Արփիարեանների սատանոներին. դուք նրանց մարմնապէս սատանոներ՝ անժամանցնում էք, իսկ ինքներդ ժամանում։ Բայց ամենամեծ դժբաղդութիւնն այն է, որ դուք այդպիսով ամեն անգամ մի սև գիծ էք քաշում հայ յեղափոխութեան անուան վրա, իսկ այդ սև գծերը աւելի մեծ խոչընդոտներ են լինում յեղափոխութեան առաջադիմութեան, քան բռնակալների հարուածները։

Մ. Ղազարեան

Կաղզուան

ԱՐՓԻԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԻՑ ՄԻՆԸ *)

I

Մեր հանրային կեանքին օրուան էն ծանր խնդիրներէն մէկը՝ երիտասարդ-Թիւրքերուն հետ Դաշնակցական ժարմին ձեռնակցութեան դէպքն է։ Տարակոյս չունենանք, որ հայ ժողովրդը թէ Ռուսիա և թէ արտասահման պիտի տպագնպէն, Թիւրքոյ խեղճ հայոց գլխուն մեծամեծ աղէտներ նախատեսելով։ Թէ Հայաստան, թէ հայաբնակ կեդրոնավայրեր՝ ինչպէս Պոլիս, Իզմիր և ուրիշ տեղուանք հայ ժողովուրդը շատ տանջանքներ պիտի կրէ, և զուր տեղը։ Երիտասարդ-Թիւրքերուն շահերը նպաստաւորելու համար հայ ժողովրդին մարտիրոսութիւնը հայկական դատին օգտակար ծառայութիւն մը չի կրնար մատուցանել, որպէսզի մխիթարուինք ու քաջալերուինք այն յուսադրութեամբ թէ՝ ազգի մը փրկութիւնը իր զոհողութիւններէն կը ծնի։

Առանց վարանելու կը սարսափինք, թէ բանտերը պիտի լեցուին հայերով, որոնք անեղօրէն պիտի չարչարուին, նոյն իսկ երբ բանէ մը տեղեկութիւն չունենան։ Սուլթան Համիդին մոլեգնոտութիւնը, վայրագութիւնը ծայրայեղութեան անլուր ատիճանին կը հասնին, երբ վանդուածը իր անձն է։

Սուլթանը առաջուընէ շատ աւելի անգթօրէն պիտի վարուի հայոց հետ, որոնք այժմ, գոնէ մեծ քաղաքները, թեթև իմն շունչ կառնեն։ Բռնապետը երեսուն տարուան փորձառութեամբը քաջ գիտէ թէ՝ իր արենակիցները, իր կենակիցները, այսինքն Թիւրքերն ու մահմէդականները, բացարձակօրէն անկարող ողորմելիներ են յեղափոխական անարեկիչ որևէ գործ կատարելու համար. իսկ հայերն ալ առաջնակարգ վարպետի համբաւը արժանաւորապէս կը վայելեն։ Ուստի, եթէ հայը Թիւրքին յեղափոխական խելք սորվցէ կամ ի հաշիւ Թիւրքին ու մահմէդականին փոխանորդաբար գործէ, ինքը սուլթանը անձնապէս վախնալու հիմնաւոր շատ մը պատճառներով պէտք է տագնապի։ Ուստի, հայերուն մարը լացնելու է։ Կարճ։

—

Աս արցունքները հայոց սրտերէն—ակնարբիւրներէն—արուն է հետ խառնուած պիտի վազեն. նախ՝ զուր տեղը, անվրիպական նախատեսութեամբ։ Իսկ եթէ յանկարծ արգիւնաբեր բղխին, ան ատենն ալ հայոց

*) Տպված է «Լուսաբեր» թերթի յունվարի 30-ի և փետրվարի 1-ի (Ն. ա.) №№-ի մէջ։ Մենք վերապահում ենք մեզ իրաւունք յայտնել մեր կարծիքը շօշափված հարցի առիթով։

Խմ. «Մշակի» խմբ.

տանը հիմքերը ողողելով՝ շէնքը պիտի փլցնեն։

Զուր տեղը պիտի վազեն. վասնզի սուլթան Համիդը իրենց ձեռքին իսկ անդիւաշխարհքը խրկելու, և կամ ապին գոնէ գահավիժելու անհնաւորութիւնը ազէկ ըմբռնած, ահա՝ իրենց «դեկլարացիային» մէջ վեհանձնապէս կը յայտարարեն, թէ սուլթանին պարզ հրաժարումը—արդիկացիա—բաւական պիտի համարին։ Սակայն պարտուպատշաճ ամենայն լաւատեսութեամբ հանդերձ, մեզի անանկ կուգայ, թէ սուլթան Համիդը սիրայօժար տրամադիր պիտի չը գտնուի խումբ մը «էրմէնի-գեավուրներու» և քանի մը «խիլացնոր մահմէդականներու» հաճոյակատարութեան համար իր գահը իր «աչացը լուս» ազբօրը կամ «ամու-զադէին» թողուլ։ Ու ինքը նոր Կարոլոս V մը—Շարլ-Բէն—«մէդրէսէի» մը խորը իր հոգուն փրկութեանը հետամտի, և ինչու, քանի որ այդ հոգին արդէն փրկուած կը համարի հայգեավուրին արունով։

Թիւրքօ-Դաշնակները արդեօք չեն գիտեր, թէ օսմանցիներու պատմութեան մէջ փադիշահ-խալիֆի մը համար՝ «գահընկեցութիւն», «հրաժարում», «սպանում» հոմանիշ բառեր են։ Սուլթան-խալիֆ մը որքան ատեն որ ողջ է, նոյնիսկ հիւանդ, խելագար վիճակի մէջ, չի կրնար յաջորդ մը ունենալ, այլ տեղակալ մը միայն։ Սուլթան Համիդը ապօրէն համարուած էր, որքան ատեն որ Մուրադը ողջ էր։ Բէշադ մը, Իւսուֆ Իզզէդդին մը որպէսզի ապահովաբար գահակալեն, Համիդը պէտք է մէջտեղէն վերնայ։ Հրաժարում և ինքնասպանութիւն միևնոյն նշանակութիւնը ունին սուլթանի մը համար։ Եւ՝ ներելի է ենթադրել, թէ սուլթան Համիդը չափազանցորէն փոյթեռանդն պիտի չգտնուի ի սէր իր քեռորդւոյն՝ Սաբահէդդինի, կամ ի սէր մերոյս «Բիւրոյ»-ին «զիւրովին երթալ», որ է անձնասպանութեամբ անդրաշխարհ։ Հաւանօրէն սուլթան Համիդը իր անձին աւելի օգտակար ծառայութիւն մը մատուցած պիտի համարի՝ իրեն տեղը քանի մը հազար հայերու «զիւրովին առաքումը» չարաչար խոշտանգումներով։

Բանակին ուղղուած «պրոկլամացիա»-ները—կոչերը—կարդացողը, մտիկ ընողը ով պիտի ըլլայ։ Պոլիս ամենուն աչքին առջևէն անցնող «հէօղիւբ»-նէրը։ Քարէ, փայտէ շինուած մարդեր, որոնք կարդալը ինչ գիտեն, գլխէը ինչ։ «Պաուլամէնտ»-ը անոնց խելապատակին մէջ պիտի մտցնէք, մէջէն դուրս հանելով Մահմէդին հուրիները, որոնց սիրոյն կերթան «շէհիդ» կըլլան։ Թիւրք սպաներուն հետ պիտի խօսիք, որոնք ամսականին առնել, շքանշան ստանալ և ատիճաններին բարձրացած տեսնալ կը մտածեն, ուրիշ ոչինչ։

Շատ թօհաք մարդիկ են այս դաշնակցականները. բարկանան թէ՝ խնդա՝ չես գիտեր. հայ ժողովուրդը ապուշներէ կազմուած կը կարծեն, թէ...։ Եւրոպայի մեծ ազգերուն մէջ—ինչպէս ռուսներն ալ—որքան գժուար գործ է բանակը «գլխէ հանել»։ Ի՞նչ գաղափարատարածումներ, ի՞նչ անձնուիրութիւններ յեղափոխական խանդավառ երիտասարդներու կողմէն, և որքան տարիներէ ի վեր։ Արդիւնքը. բանակը միշտ վեհապետին հետ է, իշխանութեան կողմը։ Եւ սա Պարիզ ինկած քանի մը թափթփուքներն են որ օսմանեան բանակը իր փադիշահէն, իր փաշաներէն պիտի գատեն։

Ի՞նչ ըսես, ի՞նչ ըսես, մենք «հոսհոս» ենք, մեր խելքը սանկ բաներու չի հասնիր եղեր։ Հայաստան թող իր արունը տայ՝ կը բաւէ. մնացածը իրենք գիտեն, Կովկասի «մեծունանքները»—այսինքն՝ «շէֆերը»։

Թիւրք մտաւորականները. որոնք են, ուր են, որոնց ալ նմանապէս դիմում պիտի ընեն եղեր։ Քլեմանսօն երկու տարի առաջ, Ահմէդ Բիզա բէյին պատասխանելով, «Օրօր»-ին մէջ կը հարցնէր թէ՝ ուր է յեղափոխական Թիւրք ժողովուրդը, ուր են անոր մտաւորական առաջնորդները։—Ո՛չ ասկայ, ո՛չ ան։

Եւ եթէ Թիւրքօ-դաշնակցական միաբանութիւնը բաներ մը ալ ընել իսկ յաջողի, մենք հայերս ինչ կրնանք յուսալ մեզի համար։ Այս հարցումովն ալ ուրիշ անգամ կը զբաղինք։

II

Նախորդ յօդուածով ցոյց տուինք, թէ Թիւրքօ-դաշնակցական ձեռնակցութիւնը Թիւրքոյ հայոց որքան աղէտաբեր պիտի կրնայ ըլլալ։ Հիմակ մեր գիտնալիքը այն պիտի ըլլայ, թէ՝ հայոց ազգին գլխուն նորէն շատ մը ձիւն բերելէ յետոյ՝ դաշնակցականները մեզի ինչ դրական բարիք մը հեռատեսել կրնան տալ։—Ոչինչ։

Բայց, «ոչինչն» ալ մուցէ օրին մէկը «բարիք» համարուի, եթէ երիտասարդ-Թիւրքերը, Աստուած չընէ, յաջողելու ըլլան իրենց խորհուրդներուն մէջ։

Տասը-տասուերկու տարիէ ի վեր մենք ալ անոնց հետ խորհրդակցելու առիթներ ունեցանք, նոյնիսկ անցեալ տարի Կահիրէ ևս, օգտուելով Ահմէդ Բիզա բէյին եգիպտոս ժամանումէն։ Մեր բոլոր տեսակցութեանց արդիւնքը այն եղած է որ՝ երիտասարդ-Թիւրքերուն ծրագրին համեմատ Գ. Պօլիս կազմուած վարչութիւն մը մեր հայկական շահերուն մահաբեր պիտի ըլլայ։ Աւելի աղէտաւոր մուցէ, քան սուլթան Համիդին վարչութիւնը։

Ասել չենք ուզեր, որ մենք Թիւրքերուն, մահմէդականներուն հակառակ ենք։ Ո՛չ։ Մեր—այսինքն հայերուս—40 տարիէ ի վեր հետևած քաղաքական ուղղութիւնը երբ յաջողութեամբ վերջանայ, ինչպէս կը յուսանք, մեր վեց նահանգներուն Թիւրքիոյ, մահմէդական երկրացիները շատ աւելի հանդիստ ու երջանիկ պիտի ըլլան, քան թէ երիտասարդ-Թիւրքերուն հետամտած վարչութեան ներքև։

Բարեկարգիչ Թիւրք վարչութիւն մը աշխարհիս երեսը չի կրնար գոյութիւն ունենալ։ Քանի մը տարի առաջ Ֆրանսերէն գիրք մը հրատարակուեցաւ Սրեբրեան գրծերուն վրայ։ Հաւաքածոյ մըն էր այն թղթակցութեանց, զոր կէս դար մը առաջ Կ. Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանը իր կառավարութեան խրկած էր, Խրիմի պատերազմէն հաքը։ Դեսպանը կըսէր, թէ Թիւրքիան չի կրնար Թիւրքերուն ձեռքով բարեկարգուիլ։ Անաւասիկ սուլթան մը, կը կը գրէր Թուվէնըլ դեսպանը,—սուլթան Մէջիդը,—որ ամենաազնիւ անձնաւորութիւն մըն է, եւրոպականացեալ գաղափարներով, և իր կայսրութեան բարեկարգումը սրբոտանց կը զգայ։ Սուլթանին աջակից են հոյակապ մինիստրներ՝ Ռէշիդ, Ֆուատ, Ալի փաշաներու պէս անձնաւորութիւններ, որոնք քաջ ըմբռնած են, թէ օսմանեան կայսրութեան փրկութիւնը հիմնական բարեկարգութիւններէն յուսալ կարելի է միայն և միմիայն։ Ու իրենց փափագները, իրենց խորհուրդները իրականութիւն ընելու համար՝ ամէն ջանք ի գործ կը դնեն, բայց չեն յաջողիր։ Թիւրքիան չի կրնար բարեկարգուիլ, վասնզի «տեղը փտած է»,—«La race en est pourrie»,—նոյնիսկ դեսպանին բացատրութիւնները, որքան կը յիշեմ։

Ամպագն շատ իրաւունք տուաւ դեսպանին յուսահատութեանց։ Խրիմի պատերազմէն ետքը Եւրոպան Թիւրքիոյ հարիւրաւոր միլիոններ փոխ տուաւ։ Ֆրանսան և Անգլիան ոչ թէ Թիւրքասէր, այլ Թիւրքամոլ քաղաքականութեամբ զօրավիգ հանդիսացան օսմանեան կայսրութեան, որուն սահմանները մինչև Դանուբ կը հասնէր Եւրոպայի կողմէն։ Բուլգարիա, Սերբիա Թիւրքիոյ գերիշխանութեան ներքև կը գտնուէին. Բուլգարիան օսմանեան նահանգ մըն էր։ Թիւրքերը վախ մը չունէին Ռուսիայէն, որ պարտուած՝ ինքզինքը կամփոփէր։ Ռուսիան մինչև իսկ Սև Ծովուն մէջ նաւատորմիղ ունենալու իրաւունքէն զրկուած էր միջազգային դաշնադրութեամբ։

Այսքան նպաստաւոր պայմաններու մէջ ինչ ըրաւ Թիւրքիոյ կեդրոնական իշխանութիւնը երկրին վերածնունդին համար։ Քիչ առենէն Լիբանան կը կոտրտուէր, Կրետէ կապստամբէր, հայերը իրենց հայրենիքին զարհուրելի հարստահարութեանց դէմ բողոքարկութիւններ կը լսեցնէին պատրիարքարանին միջոցաւ, Հերցեգովինա, Բոսնիա ոտքի կելլէին, Բուլգարիա արունի մէջ կը լողար Թիւրքական վայրագութիւններէն, փոխառութեանց դրամները անպէտ վատնուած էին, Թիւրքիան պարտքի տակ անանկութիւն կը հրատարակէր։ Եւ սուլթան Համիդ մը չկար։ Անկէ ետքը եղածները ամենուս աչքին առջևն է։

—

Երբ 1879—80 թուականին հայկական նահանգներու բարեկարգութեանց համար Հայաստան յանձնաժողովներ կը խրկուէին Թիւրք փաշաներէ և հայերէ բաղկացած, ասոնց մէջ կաթոլիկահայ Մանաս էֆ. մը ալ կը գտնուէր, թաղապետութեան պաշտօնեայ մը, սրամիտ մարդ մը։ Պոլսէն Հայաստան մեկնելէն առաջ Մանաս էֆ. գնաց Ներսէս պատրիարքին հրաժեշտի այցելութիւն տուաւ, խորհրդակցութիւններ կատարելու համար։ Յետ տեսակցութեան պատրիարքը իրեն եկող այցելու բարեկարգիչը աչքերովը մէյ մը սանկ վերէն վար չափելէն յետոյ՝ հեգնութեան սկեպտիկ ծիծաղով մը հարցուց.

— Հայաստան գո՞ն պիտի բարեկարգես, պարոն Մանաս։

Զհարցնենք մենք ալ հիմա.

— Թիւրքիան դո՞ւք պիտի բարեկարգէք, պարոն դաշնակցականներ։

—

Թէև մտադիր էի քիչ մը ընդարձակօրէն խօսիլ այդ «բարեկարգութեան» խնդրի վրայ, բայց «Էնդէպանդանս Բէլժ» միջազգային ամենակարևոր թերթին մէջ Պարիզեան հմտաժողովին վրայ ընդարձակ քաղաքական տեսութիւն մը հրատարակուած ըլլալով, լաւագոյն կը համարիմ այդ հրատարակութիւնը յառաջիկային ծանօթացնել «Լուսաբեր»-ին ընթերցողներուն։ Բարեկարգութեանց խնդիրը շատ աղէկ պարզուած է թերթէ մը, որ Թիւրքիոյ թշնամին ալ չէ։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԱՒԱՌԻՑ

Դուրդուղուլի գիւղ (Էջմիածնի գ.)

Դեկտեմբերի 6-ին տեղական իշխանութիւնների միջոցով գտնվել է Սարդարապատ գիւղում մի երեխայ, մօտ երկու տարեկան հասակի, որին ոստիկանութիւնը բերել է Ղուրդուղուլի։ Կատարած քննութիւնից երևում է, որ այդ երեխան բերվել է Սարդարապատ դեռ նոյեմբերի 25-ին։ Տանուտէրը՝ Աբրահամ Աշղեան, որի մօտ գտնվել է երեխան, բացատրում է, որ չորս անյայտ մարդիկ երեկոյեան ծեծեցին իր դուռը և խնդրեցին ներս ընդունել, ասելով որ հետները ունեն հիւանդ երեխայ. նա, Աշղեանը, ներս է ընդունում։ Հետևեալ օրը յիշեալ մարդկանցից երեքը գնում են, իրանց ասելով, երկաթուղու մերձակայ կայարանը ուր-որ ուղևորվելու, իսկ մէկը, որը իրան երեխայի հայր էր անուանում, մնում է մէկ օր ևս և ապա անյայտանում։ Երեխան հագցնված է մաքուր կօշիկներով, գլխին մորթեայ փափախ և բաշլըղ, որոնք գալիս են ապացուցանելու, որ նա պատկանում է հարուստ ընտանիքի։ Թէ որտեղից է բերվել և ինչ ազգութեան է պատկանում—դեռ յայտնի չէ, միայն նրա «ազէ», «ափօ» միակ թոթովանքն է՝ որ ապացուցանում է թէ նա հայ երեխայ է։ Ոմանք տեղացիներից ցանկութիւն յայտնեցին վեր առնել երեխային պահելու մինչև ծնողների յայտնվելը, բայց ոստիկանութիւնը չը համաձայնեց, առարկելով որ այդ կարող է նոր թիւրիմացութիւնների տեղիք տալ...

Այժմ երեխան գտնվում է պահակների հսկողութեան տակ մի պահակի ընտանիքի խնամատարութեան ներքոյ, որը, պէտք է խոստովանած, լաւ է նայում երեխային։ Սակայն վերջինս հիւանդ է և բժշկական օգնութեան կարօտ. ըստ երևոյթին նա դեռ լաւ չառողջացած ծաղիկ հիւանդութիւնից՝ անգութ մարդագողների ձեռքն է ընկել և բերվել է երկար ճանապարհ. երևի ցրտից՝ ամբողջ դէմքին ուռուցք է ստացել և հազիւ մի աչքը բաց է անում, իսկ գլխի յետին կողմում կայ ուռուցք, որը, մեր կարծիքով, տրորուածքի հետք է։ Ընդհանրական կարծիքն է, որ երեխային թացրել են չանտաժիստներ ծնողներից վոր կորզելու նպատակով։ Որքան իմացանք, ոստիկանութիւնը յայտարարել է զանազան տեղեր ծնողներին գտնելու համար։ Աշղեանն էլ գտնվում է առայժմ պահակների հսկողութեան ներքոյ։ Սպասում ենք հետևանքին, որի մասին կը գրեմ իր ժամանակին։

Վ.

ՄԵՐ ԲԱՐՔԵՐԻՑ

Բագու, 14 փետրվարի

Մեր բարքերը իրանց կեղտոտ կողմերով փայլում են, և եթէ բարեբախտ մի ցուցանդեմ սարքելու լինի, Բագուի հայութիւնը առաջին մրցանակը կը ստանայ։

Տողերս գրելու առիթը այս օրերս տեղի ունեցած մի հարսանիքի հանդէսն է։

Մի պարոն ամուսնանալ է ուզում մի ժառաղահաս աղջկայ հետ։ Դեռ չը նայելով որ պարոնը երեք անգամ աւելի տարիք ունի օրիորդից, բայց և այնպէս մեր հոգևոր կառավարութիւնը այդպիսի «ժանրմունը» խնդիրներին ուշադրութիւն չէ դարձնում և նշանում է խեղճ աղջկան։ Հանում է հարսանիքի երեկոն. հիւրերը նստած են, եւրոպական երաժշտութիւնը նուագում է, հանդիսականները ուրախ-ուրախ պարում են. գալիս է ծիսակատար քահանան, որը նոյնպէս սկսում է ուրախանալ։ Բայց ահա ամբողջ ուրախութիւնը փոխվում է տխրութեան։ Մարդիկ հիասթափվում են, իրարանցումը կատարեալ է։

Ահա պատճառը։

Փեսան երկար ժամանակ ապրելիս է եղել մի գերմանուհու հետ. կենակցելով նրա հետ իբրև ամուսին, խոստացել է յաւիտեան չը խզել այդ կապը, և խեղճ գերմանուհին մի օր լսում է, որ իր «ամուսինը» ամուսնանում է։ Թէև սկզբից չէ հաճաձայնվում հաւատալ, բայց վերջը նկատում է, որ դառն իրողութիւն է։

Հէնց հարսանիքի երեկոյեան գերմանուհին՝ աջ ձեռքին ատրճանակը, իսկ ձախ ձեռքին մի բաժակ կարբոլեան թթուում՝ իր երկու օրիորդ ընկերուհիների հետ մտնում է հանդէսի տունը և յարձակվում է «ամուսնու» վրա, ըստ երևոյթին նախ նրա կեանքին վերջ դնելու, ապա թթուան ընդունելու։

Հանդիսականները աշխատում են բռնել գերմանուհուն և հանգստացնելով զինաթափ անել։ Ապա նորից սկսվում է ուրախութիւնը։ Վերջապէս չորս պահապանների հսկողութեան տակ փեսան գնում է եկեղեցի պսակի խորհուրդը կատարելու համար։

Որտեղից որ է, պսակի արարողութեան ժամանակ գերմանուհին նորից լոյս է ընկնում։ Նորից իրարանցում, նորից տխրութիւն և աղմուկ, որի հետևանքը այն է լինում, որ գերմանուհին ուշաթափվում է...

—

Ցայտնի հարուստ Կ. Պ. Լալայեանի պատանի թոռան (Խուբլարեանի որդուն) ահա տասն օր է որ անհետացրել են։

Խեղճ ծնողները ձագը կորցրած մօր նման մորմոքվում են, բայց մարդկային խիղճը, այն էլ հայ մարդու խիղճը այնքան մեռած է, որ չեն վերադարձնում մարդ-ձագուկին։

Փախցնողները սկզբից պահանջել են 10,000 ռուբլի դրամ, որի մասին բանակցութեան մէջ է մտել հէնց իրա Լալայեանի դռան պահապանը, որը այժմ փախել է։ Ասում են, որ այդ դրամը իջել է 1500 ռ., բայց Լալայեանին թոյլ չեն տալիս վճարելու։

Այո, պէտք է թոյլ չը տալ վճարելու, այլապէս դա մի տեսակ պատ կը դառնայ հասարակութեան մէջ և ոչ մի ունևորի որդի անից դուրս գալ չէ կարող։ Եւ հաւատացած պիտի լինել, որ եթէ Լալայեանի թոռը փողով փրկվեց, հէնց նոյն պատանին մի քանի օրից յետոյ պիտի գողացվի մի այլ շանտաժիստական խմբի կողմից։

Երեխան դեռ չէ գտնված

—

«Մշակի» ընթերցողները արդէն գիտեն, թէ ինչպէս փախցրին Օհանեանի աղջկան և թէ ինչպէս նրա վերադարձից յետոյ հայրը անձնասպանութիւն գործեց, չը մարսելով ներկայ հայկական բարքի պտուղը։

Ընթերցողները թէ գրաւոր և թէ բանաւոր դիմում են ինձ՝ թէ ինչով վերջացաւ ժանաւանդ որ մենք մեր յօդուածով խոստացել էինք հաղորդել մեր ցաւալի մանրամասնութիւնը։

Առ այժմ այսքանը կասեմ, որ փախցնող երիտասարդը մինչև այսօր էլ չէ ձերբակալված ոչ կուսակցութիւններից, որոնք հետևում են գտնելու, ոչ էլ կառավարութիւնից։ Սակայն ձերբակալվեցին մի շարք պարոններ, որոնք հարցաքննվելուց յետոյ արձակվեցին։

Այդ ձերբակալվածները լուրջ աջակցութիւն են ցոյց տուել փախցնելու գործում։ Գան մի քանի յայտնի պարոններ ևս, որոնք պարագլուխ են կազմել այդ քստմնելի գործում և որոնց անունները առ այժմ վաղաժամ է համարվում հրապարակ հանել, չը նայելով որ կան գրաւոր ապացոյցներ։

Առ այժմ այսքանը։

Ս. Գարագաշ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Թիֆլիս վերադարձաւ Ախալցխայից նահանգապետ Լազիսօ-Լազինսկին։

◆ Կարս մեկնեց, իր նոր պաշտօնատեղին, նոր զինուորական նահանգապետ Դ. Մ. Վօլսկին։

◆ Ոստիկանութիւնը ձերբակալել է Թիֆլիսի գաւառի Վէջինի գիւղի բնակիչներ Խարչիլաիվիլին և Միխայիլ ու Աբրամ Տրէդաֆէներին, որոնք կասկածվում են Դաւիթ Իզգաշեանի որդի Բոլէսնի յափշտակման գործին մասնակցելու մէջ։

◆ Ինժենէր Զախտախտաղանի դրութիւնը Երէկվանից սկսեց վատնալ այն պատճառով, որ նա ստիպված էր երկար խօսել այցելող բազմաթիւ ծանօթների և ընկերների հետ։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ ժողովրդական հմայասարանի օգտին տրվելիք իրեկոյթին, որ տեղի կունենայ վաղը, հինգշաբթի, փետրվարի 21-ին, համերգ բաժնում կը մասնակցեն դերասանուհի Եալօրսկայա, օպերային երգչուհի Օկունեվա, երգիչ Միքիրեակով, դաշնակահար Նիկոլայով, ջութակահար Դաւթեան, երգիչ Ուխով, դեկլամատոր Քափանակեան։ Համերգը պէտք է լինի դանլեհում։ Իսկ խմբական երգերը, վրացական և լեհական պարերը, սինեմատոգրաֆի ցուցումները տեղի կունենան թատրոնի բեմի վրա։ Կանաչապատ կիսակերի, էլեքտրական լուսաւորութեան և երեկոյթի արդուզարդի վերանսկողութիւնը իր վրա է վերցրել նկարիչ Շմերլինգ։ Վիճակախաղի համար ժողովված է արդէն 800 իր։ Երեկոյթի կառավարչուհիներ հրաւիրված են բոլոր ազգութիւններից։

◆ Փետրվ. 18-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին, Էյլր շաքարագործական ընկերութեան հաւատարմատար Պոլեակը և նոյն ընկերութեան գրասենեկապետ Լունաեվսկին կառքով գնում էին Ազօվ-Դոնեան բանկը փոխանակագիր ուղարկելու։ Ներսէսովսկայա և Ռուսկայա փողոցների անկիւնում նրանց վրա յարձակվեցին չորս զինված չարագործներ և մանվան սպառնալիքով Պոլեակից խլեցին պետական բանկի 3 փոխանակագիր 5771 ր. 85 կոպէկի, առևտրական բանկի 1 փոխանակագիր՝ 1200 ռուբլու, 2-րդ փոխադարձ վարկի ընկերութեան երկու չեկ՝ 12,000 ռուբլու և Ազօվեան բանկի մէկ չեկ՝ 600 ռուբլու. իսկ Դոնտեվսկուց արծաթէ ժամացոյցը ոսկէ շղթայով, Պրիխօժինի անունով 200 ռուբլու գործադրական թերթը և, կրակելով օդում, անյայտացան։

◆ Փետրվարի 17-ին Թիֆլիս մէշչանների վարչութեան շինութեան մէջ կայացաւ 1, 2, 3 և 4 քաղաքամասերի կողմից լիազօրների ընտրութիւնը։ Ընտրվեցին՝ Զաբշկեան, Ասատուրեան, Շարօեվ, Մակէդոնսկի Բօմանով, Գուլաձէ, Օկրօպէրիձէ, Մերկվիլաձէ, Յովհաննիսեան, Էլիսօզով, Նասրիդեան, Նուդէլ, Զանարեան, Ամիրաձէ, Արջևանիձէ, Պետրով, Լազարէվ, Վարդանեան, Գայդուկով, Դիվանով և Բօմանսով։ Թեկնածու ընտրվեց՝ Սաֆարեան։ 5, 6 և 7-րդ քաղաքամասերի ընտրողների լիազօրների ընտրութիւնը կը կայանայ փետրվարի 22-ին։

◆ Ինչպէս յայտնի է, մի քանի ամիս առաջ Թիֆլիսում բացվեց նոր ընկերութիւն «Ծննդկանների փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւն» անունով, որի անդամները խոյսոն հոգ տարան մասնաժողով ընտրել՝ ընկերութեան դրամարկղի համար նուէրներ հաւաքելու նպատակով։ Անցաւ 7 ամիս, նուէրները շարունակ ստացվեցին և շուտով գոյացաւ 9000 ռուբլու չափ գումար։ Ներկայումս ընկերութեան անդամները պահանջում են եռանդով, որ հաշիւ տրվի իրանց, բայց ոչինչ չէ դուրս գալիս, որովհետև մասնաժողովը դրամների վերաբերութեամբ ոչ մի պատասխան տալ չէ ցանկանում։ Ի նկատի ունենալով այդ հանգամանքը, փետրվարի 20-ին, Ակիմօվսկի փողոցում, Կավտարաձէի տանը նշանակված է անդամների ընդհանուր ժողով՝ բոլոր Թիւրքամ-

գութիւնները պարզելու և դրամարկղի դրութիւնը որոշելու համար։

◆ Ուրբաթ, փետրվարի 22-ին, քաղաքային վարչութեան մէջ երեկոյեան կը կայանայ ժողովրդական առողջապահութեան խնդրով զբաղվող մասնաժողովի նիստը։

◆ Այսօր, երեկոյեան, քաղաքային վարչութեան շինութեան մէջ կը կայանայ անտառա-այգեգործական մասնաժողովի նիստը։

◆ Քաղաքագլուխ իշխ. Զերբիզով առողջացել և ստանձնել է արդէն իր պաշտօնը։

◆ Զուբալովի ժողովրդական տանը, փետրվարի 22-ին տեղի կունենայ մի հանրաժողովի համերգ վրաց օպերային դերասանների և դերասանուհիների մասնակցութեամբ։ Նաև մասնակցելու է պ. Քափանակեան։ Հայմերգի սկզբում պ. Սիղօրով կը կարդայ Հայդնի կենսագրութիւնը։ Սկիզբը է ժամը 12-ին ցերեկվայ։

◆ Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ, Սենաքի գաւառի գիւղացիներ՝ Լավրենտի Զօչիա, Եսսօն Զօրկա և Ալէքսանդր Օչիգավա, իբրև հասարակութեան հանգստութեան և պետական կարգ ու կանոնի համար վերին աստիճանի վնասակար անձեր, աքսորվում են Օրէնբուրգի նահանգը երեք տարի ժամանակամիջոցով։ Երևանցի Խաչատուր Գէորգեանը և նախկին կաւուր գինուր Իոսիֆ Պիկիսլաուրին գէնքի պարտադիր կանոնները խախտելու համար՝ առաջինը աքսորվում է Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետութիւնից, իսկ երկրորդը ենթարկվում է ժամեայ բանտարկութեան։

◆ Տեղական թերթերից մէկում կարդում ենք հետևեալ ընորոշ լուրը։ Թիֆլիսում, Բեթղեհէմի փողոցում ապրող ոմն Շ. ծերութեան հասակում որոշեց ամուսնանալ։ Նշանակվեց պսակադրութեան օրը։ Հիւրերը հրաւիրվեցին և հարսանիքի բոլոր պատրաստութիւնները տեսնվեցին։ Բայց հէնց հարսանիքի օրը փեսացուի մայրը, որ 90 տարեկան մի պառաւ է, անակնկալ վատ է զգում իրան։ Նա կանչում է իր մօտ պսակվող որդուն և ասում է. «Գիտեմ, որ այսօր քո հարսանիքն է, բայց ես մեռնում եմ. իմ պատճառով դու քո հարսանիքը մի յետաձգիր. այսօր պսակվիր, իսկ երկու օրից յետոյ թաղիր ինձ»։ Պառաւը նոյն օրն և եթ մեռաւ։ Շ. ճշտութեամբ կատարեց մօր ցանկութիւնը։ Հանդուցեալին փակեցին մի սենեակում։ Հարսանիքը կատարվեց և երկու օրից յետոյ էլ պառաւին թաղեցին։

◆ Կովկասագիտական բարձր դասընթացքներում մեծ պսի առաջին շաբաթում դասախօսութիւններ է կարդալու Պետերբուրգի բարձր դասընթացքների դասախօս Վ. Տոմսվանցը կօպերատիվ ընկերակցութիւնների մասին, շաղկապելով այն հարցերի հետ, որոնցով կարելի է բարելաւել մեր երկրի տնտեսական դրութիւնը։ Նոյն դասընթացքներում մեծ պսից կը սկսէ դասախօսել Ա. Ֆօմինը բուսականութեան կարգաւորութեան մասին։ Գործնական պարապմունքների համար ունկնդիրներին մատչելի է դարձնվում կայ տանել Թիֆլիսի բուսաբանական այգին։

◆ Վրաց ազնուականութեան թատրոնի վերաշինութիւնը կաւարվի այս տարվայ աշնան սկզբին։ Անտրէպրիսիոր Ե. Մէդվէդիէվը դիմել է ազնուականութեան, խնդրելով տալ այդ թատրոնը իրան կապալով երկու սեզոնի համար։ Մէդվէդիէվը ունի օպերատային խումբ։

◆ «Т. Л.» թերթը շանտաժի մի նոր տեսակի մասին հետևեալն է հաղորդում։ Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի նոր վարչութիւնը մտադրութիւն ունի պարտաւորեցնել կոնդուկտորներին և վատմաններին, որ նստողների հետ ամեն անգամ թիւրիմացութիւն պատահած ժամանակ (օրինակ վագոնից վայր ընկնելու, թեթև ջարդուածքներ ստանալու և այլն) արձանագրութիւններ կազմեն, յիշատակելով նաև վկաներին։ Այս միջոցը մտածված է այն պատճառով, որ մի քանի ճարպիկ անհատներ հնարք են որոնում անօնիմ ընկերութեանը ֆիկտիվ պահանջներ ներկայացնել որևէ վնասուածքի մասին, որ իբր նրանք ստացել են էլեքտրաքարշի վրա։ Այդ կերպ անօնիմ ընկերութիւնը ամեն տարի հատուցանում է 100,000 ռուբլուց աւելի, որոնցից հազարներ կէսից աւելին ընկնում է կեղծ պահանջներին։ Անօնիմ ընկերութեան գործերին տեղեակ անձերից մէկը կարողացել է այդօրինակ պահանջով ընկերութիւնից ստանալ 12000 ռուբլի Բագուում և 11000 ռուբլի Թիֆլիսում։

◆ «Մեր Ձայնը» թերթի 21-ը համարում խմբագրական մի ծանօթութիւնից երևում է, որ Գէորգ արքեպ. Սուրէնեան վերադարձել է «Մեր Ձայնի» համարները խմբագրութեան, առարկելով, որ ինքը բաժանորդ չէ գրված և չէ ցանկանում ստանալ։ Այդ առիթով խմբագրութիւնը նկատում է, որ ինքը թերթը զրաղկում է ամենայն հայոց կաթողիկոսի տեղապահին, և ոչ թէ իրան Գէորգ սրբազանին։

◆ ԳԱՆՁԱԿԻՑ գրում են մեզ. «Մանր գողութիւնները օրէ-օր բազմանում են։ Անցած գիշեր մի թուրք մտնում է մի հայի բակը և նրա բոլորովին նոր շինած ու ներկած սայլի մասերը քանդելով բարձում է ձիերի վրա ու անցնում թուրքաց ժասը։ Սայլի տէրը այս մասին յայտնում է թաղական պրիստաւին։ Գողի հետքը գտնվում է։ Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն է կատարում թուրքի տանը և բակի ցախերի տակից գտնում է սայլի ամբողջ մասերը։ Թուրքը բանտարկված է։ Վերջին օրերս, գողացել են Իվան Յակոբեանի և մի այլ կառապանի բոլորովին նոր դնած կառքի անիւի բետիները։ Մի այլ տեղից թոցրել են մի կաթսայ լիքը կերակուրով. մի ուրիշ բակից՝ ինքնաեռը լիքը ջրով։

«Տիկին Եղ. Նաբաթեանը ժողովի հրաւիրելով ջուլհականոցի փայատէրերին՝ ջանքեր է անում փակված ջուլհականոցի վերաբացման։

«Տեղական իշխանութիւնը մի յայտարարութեամբ հրաւիրում է քաղաքիս ձեռնհաս վաճառականներին, մասնակցելու ամսիս 22-ին կայանալիք աճուրդին, Դանձակի նահանգին ուտելու և սերմացու հացահատիկ մատակարարելու համար»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Փետրվարի 17-ին, երեկոյեան ժամը 11-ին, ոստիկանութեան պաշտօնեաները Պրօվիանտսկի հրապարակում նկատելով երկու կասկածելի անձանց՝ հրամայում են կանգնել, բայց նրանք սկսում են փախչել։ Փախչողների ետևից ոստիկանները կրակում են 7 անգամ, սակայն գնդակները վրիպում են. չարագործները իրանց հերթին կրակում են 4 անգամ, բայց նոյնպէս անհետևանք, և անյայտանում են։

◆ Փետրվարի 18-ին, ցերեկվայ ժամը 3-ի մօտերը, Աֆանասիևսկայա փողոցով անցնում էր Սերգէյ Անտիպովը։ Ցանկարծ նրա վրա յարձակվեցին մի քանի զինված չարագործներ և սկսեցին անհետևանք կրակել։ Հրացանաձգութեան ձայնին օգնութեան շտապեց թաղական վերակացուն, բայց կրակողները կարողացան փախչել այս և այն կողմը։ Մնաց միայն Անտիպովը, որը վերակացուի հետ դիմեց ոստիկանատուն, բայց մի փոքր գնալով երկուսն էլ կրկին ենթարկվեցին չարագործների գնդակների տարափին՝ կրկին անհետևանք. այնուհետև չարագործները փախան։

◆ Փետրվարի 18-ի գիշերը, Կիևրիսկայա փողոցի № 12 տանը, Մեկօ Սարգսովի բնակարանում հիւր գնացած Սերգէյ Մատինովը յանկարծամահ եղաւ։

◆ Փետրվարի 18-ին, ոստիկանական պաշտօնեաները Հալաբարում գտել են երկու տասօրական երեխաների։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 2 փետրվարի

«Մշակի» համարներից մէկում, Օլթիից գրված թղթակցութեան մէջ ասված էր, որ իմ հաշուով նոր շինվելիք ուսումնարանի համար ծախսել եմ 1300 ր. և խոստացել վերջացնել շինութիւնը դարձեալ իմ հաշուով։

Թիւրիմացութիւնների տեղիք չը տալու համար, խնդրում եմ յարգելի խմբագրութեանդ տպել «Մշակի» առաջիկայ համարներից մէկում հետևեալը։ Ճշմարիտ է, որ ուսումնարանի շինութեան նախաձեռնութիւնը իմն է և խոստացել եմ իմ սուղ միջոցներից ծախսել միայն 800 ր.։ Բացի վերոյիշեալ 1300 ր. ծախսից եղել են և կողմնակի նուիրաբերութիւններ իմ յորդորով։ Ինչ վերաբերում է շինութիւնը վերջացնելուն, որի համար առնուազն կը հարկաւորվի մինչև 6000 ր., ես այդ խոստումը չեմ արել և չէի կարող անել, քանի որ անզօր եմ, միայն թէ, որպէս նախաձեռնող, աշխատելու եմ աւարտել շինութիւնը, ի հարկէ հասարակութեան աջակցութեամբ, եթէ խոչընդոտ յարուցանողներ չը լինեն։ Շուտ իրագործվելը կախված է և տեղումս տարածված այն լուրից, որ հոգաբարձութեան նախագահ պ. Մկրտիչ Բիւրքչեանը և իր եղբայրները խոստացել են, ի յիշատակ իրանց վաղամեռիկ եղբօր, քրոջ և նորերս մեռած մօր, մի կարևոր նուիրաբերութիւն անել յօգուտ դպրոցին և շինութեանը, մանաւանդ որ, ինչպէս ասում են, հանդուցեալ մօր կամքն ու ցանկութիւնն է եղել իր սեփականութիւնից որոշ բաժին հանել յօգուտ դպրոցին։

Նուիրաբերողներն են.—Ճուրճուրուս գիւղից՝ Խաչատուր Նալբանդեան 100 ր., Զարատանէս գիւղից՝ Կարապետ քահ. Տէր-Յովհաննէսեան 25 ր., Մինաս Մկրտչեան 25 ր., Մանուէլ Եղոյեան 25 ր., Արշակ Տէր-Մարգարեան 15 ր., Ոմն 100 ր., Ոմն. 150 ր., Եղիշէ Պաստուրմաճեան 50 ր.։ Բացի սրանից պ. Պաստուրմաճեանը խոստացել է իր հաշուով շինել տալ շինութեան մի քանի մասերը, մօտաւորապէս 300 ր. արժողութեամբ։

Սրանով յայտնում եմ իմ խորին շնորհակալութիւնը վերոյիշեալ անձնաւորութիւններին, առաւել ևս ողորմելի կառավարիչ Անդրէյ Տիմոֆէեվիչ Մելնիկովին, որ ձրիապէս պատրաստել էր դպրոցի շինութեան ծակարդակը, նաև Օլթիի թիւրը ազգաբնակութեանը, որը եռանդուն մասնակցութիւն ունեցաւ՝ շինութեան նիւթերը կրելով անվարձ։

Հոգաբարձու՝ Ս. Տէր-Մարգարեան

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Սերբ արդիւնաբերողների և վաճառականների միութեան օրգան «Տրգովինսկի Գլասնիկ» թերթը համեմատութեան մէջ է դնում այն չորս երկաթուղային նախագծերը, որ առաջարկում են Սերբիան, Բուլգարիան, Աւստրիան և Յունաստանը, և ընդունելի է համարում միայն Դանուբ-Ադրիական գծի նախագիծը, իբրև բացառիկ տնտեսական նշանակութիւն ունեցող մի նախագիծ, որ չէ խախտում Բալկանում քաղաքական հաւասարակշռութիւնը և հանդիսանում է բարենորոգումների գործը լրացնող։ Լրագիրը կարծում է, որ սերբական նախագիծը պէտք է աջակցութիւն գտնէ բոլոր մեծ պետութիւնների կողմից։

ԲԵՐԼԻՆ։ Ներքին գործերի մինիստրութեան նախահաշիւը քննելու ժամանակ պրուսական լանդտագում քննութեան հնթարկվեց Բերլինի ռուս յեղափոխականների հարցը։ Պահպանողական Շուլցէն ասաց. «Մի կողմ թողնելով զգայականութիւնը, մենք պէտք է յիշենք, որ գերմանական ազգաբնակութեան հանգստութիւնը և ապահովութիւնը պէտք է այնպէս պաշտպանված լինեն, որ Գերմանիան Շվէյցարիայի նման քաղաքական յանցաւորների ապաստարան չը դառնայ»։ Մինիստրը հաստատեց, որ յիրաւի ձերբակալվել են մի քանի ռուս յեղափոխականներ, յիշելով որ Պաիկ-շտրասսում երևան է հանված զէնքերի պահեստ։ Վերջում մինիստրը ասաց. «Կարող եմ հաւաստիացնել, որ մենք աշխատում ենք գտնել ռուս յեղափոխականների հետքերը մեր տրամադրութեան տակ եղած բոլոր միջոցներով։ Խուզարկու ոստիկանութիւնը երևան հանեց եռանդուն գործունէութիւն և ամեն կերպ աջակցեց ընդդիմադրելու արտաքին յեղափոխական շարժման»։

ԲՈՒԷՆՕՍ-ԱՅՐԷՍ։ Փետրվ. 15-ին, երեկ. ժամը 6 և 20 րոպէին, ժամափորձ կատարվեց հանրապետութեան նախագահի կեանքի դէմ. մի անյայտ անձն նախագահի վրա ռումբ նետեց, երբ նա, վերադառնալով կառավարական շինութիւնից, դուրս էր եկել կառքից իր բնակարանը մտնելու համար։ Ռումբը չը պայթեց։ Ցանցաւորը փախչելիս ձերբակալվեց պրեզիդենտի ադիւտանտի և ոստիկանների ձեռքով։ Ձերբակալված են նաև երեք կասկածելի անձեր։

ՎԻԵՆՆԱ։ Վախճանվեց յայտնի երգչուհի Պաուլինա Լուկա։

ԼԱՐԷՆՏՕ (Տէխաս)։ Բօղիտի մեքսիկական հանքերում պայթում առաջացաւ, որին զոհ գնացին 90 բանւորներ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների պալատը երկրորդ ընթերցումով ընդունեց կանանց ընտրողական իրաւունք տուող օրինագիծը։ Ներքին գործերի ստատս-սէկրէտար Գլադստոնը, որ անձնապէս բարենորոգման կողմնակիցներից մէկն է, յայտնեց, որ կառավարութիւնը վճռել է օրինագծի վերբերութեամբ չէզոք դիրք բռնել։ Ներկայ նստաշրջանում յաջենայն դէպս օրինագիծը շանսեր չունի օրէնք դառնալու։

ՏՕԿԻՕ։ 50 առևտրականներ և ֆինանսիստներ մեկնում է Ռուսաստան Ա. սակի Շիմբունի ձեռնարկութեամբ։

ԲԵՐԼԻՆ։ Միութիւնների հարցը քննելու ժամանակ ըէյխստագի մասնաժողովի մէջ կենտրօնի պատգամաւոր Տրիմբորն ասաց, որ չէ կարելի ժխտել լեհ ազգաբնակութեան իրաւունքը՝ մայրենի լեզուով օգտվելու համար։ Հռետորը յոյս ունի, որ օրինագծի 7-րդ կէտի դէմ ասպարէզ կը գայ վերստին կենտրօնի, ազատախոհների և սոցիալ-դեմոկրատների հին ընդդիմադիր մեծամասնութիւնը։

Ներքին գործերի ստատս-սէկրէտարը յայտնեց, որ այդ կէտը միանգամայն համաձայն է Գերմանիայում գոյութիւն ունեցող իրաւունքին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱԳԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆԵԼԻՔ ԵՆ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ԶԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և մեզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՐԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկեհան.։
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇԶԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԳՈՆԵՐԸ
Ա. Ց. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Գնաբը 50 կ.։ Զբաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՎԵՍԱՐԳԻՍՕՎԻ
այգին բաց է թողնում արտասահմանեան, ռուսական և կովկասեան տեսակի մրգատու ծառեր։ Կայարան ՍԿՐԱ, Անդրկով. երկ., Ավսարգիսովին։ Կատալոգը ուղարկվում է
ԶՐԻ
(Ե. Կ. 2.) 15—11

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՕՆ
Հինգշաբթի, փետրվարի 21-ին
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ
կը տրվի
երկու ներկայացում
ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ
ողբերգ. 3 գործ. Կարինեանի
Տեղերի գները պակասեցրած են
Սկիզբը ցերեկվայ ժամը 12-ին
ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ
ՄԵԾՆ ՎԱՐԴԱՆ
ողբերգ. 5 գործ. Վ. Տիրացեանի
Տեղերի գները սովորական են
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 7½-ին
(չ. հ.) 2—1

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ“
Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԵԴԵՎԻ
„Этикетъ утвержденъ прав.“ մակագրութիւնով

Գիւաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։
(10, 20 30) 50—3

Մազերի պօմադա
ՄԱՐԻԱ ՆԻԿՕԼՍԿՈՒ
Ճիշտ և անվնաս միջոց մազերը թափվելու դէմ արագ ամրացնում է մազերը, աճեցնում է և բժշկում է հիւանդ կաշին։ Հէնց այս պօմադան աճեցնում է և փայլ է տալիս ծորքին և բեխերին։ Գործածելու ժամանակ սրսկել մազերի արմատում և գործածել առհասարակ քիչ-քիչ։ Այս պօմադան թոյլատրված է՝ պատրաստելու և վաճառելու՝ բժշկական բաժնից։ Վաճառվում է Կովկասեան դեղատ. ընկերութեան մէջ և Բաստաժոլի, Բեվազովի և Խրդանովի դեղ. պիտոյքների վաճառանոցներում։ 5—2

Մի փորձված երիտասարդ
ՈՐՈՆՈՒՄ Է
արտագրութիւններ, կասսիրի, գործակատարի կամ տների կառավարչի պաշտօն։ Համաձայն է գնալ նաև ուրիշ քաղաքներ։ Հասցէն՝ 8 уч. Свѣчной пер. № 10 Самсону Оганесянцъ Акопянцъ. Ունի նաև երաշխաւորութիւններ։
5—3

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“
գրավաճառանոցում վաճառվում են հետևեալ գրքերը.
Ահարոնեան Ա. Արցունքի հովիտը, դրամա 4 գործ. Բագու, 1907 թ. 35 կ.
Կանոն էսսայի. Պարսկաստանի սահմանադրութ. հինգակ. օրէնքները, թարգմ. Ա. Փանուէլեանի, Թաւրիզ, 1907 թ. 10 կ.
Ասատուած ընութեան մէջ. թարգմ. ռուս. 4-րդ տպ. Գ. ա. քահ. Գրիգորեանց Բագու, 1908 թ. 10 կ.
Բուդուրեան Ա. բժ. Ժողովրդական առողջապահութիւն. Ս.-Պետերբուրգ 1908 թ. 10 կ.
Ֆալեան Հ. Թշնամիները, Հայ-Թուրք. ընդհար., Բագու 1908 թ. 15 կ.
Իսահակեան Ա. Երգեր ու վէրքեր, Թիֆլիս, 1908 թ. 1 ր.
Կուրղինեան Շ. Արշալոյսի զօրանշներ, բանաստեղծ. Ա. պրակ. Նոր-Նախիջևան, 1907 թ. 30 կ.
Միքայէլեան Կ. Զրկանքի յոյզեր (պատմուած. և պատկերն. ժողովածու). Թիֆլիս, 1907 թ. 50 կ.
Եսայեան Յ. Սօնայի նշանդրէքը կամ մօցիքուլի վրէժը. վոդվիլ 1 գործ. 2-րդ տպ., Թիֆլիս, 1907 թ. 15 կ.
Արտայիս. Մի քանի գլուխ հայ-Թուրքական ընդհարումներից. մասն 2. ա) Ընդհարումներ ապրիլից յետոյ, բ) Դաշնակցութիւնը և ինքնապաշտպանութիւնը, Թիֆլիս, 1907 թ. 10 կ.
Յովհաննիսեան Մ. Փիլիսօփայ-սօցիօլոգ—Հերբերտ Սպենսէր ժամանակակից աշխարհայեցողութեան առջև. (քննադատական էտիւդ) Թիֆլիս, 1907 թ. 15 կ.
Կօրբա Տ. Լ. Խրամատի եղերքին, թարգ. ֆրանս. տիկ. Հ. Դաւթեան, Թիֆլիս, 1907 թ. 10 կ.
Զակ. Ս. Ս. Հող և կապիտալիզմ. թարգ. ռուս. Մ. Մ. Թիֆլիս, 1907 թ. 15 կ.
Ռուդէ. Ժողովրդական դպրոցի մեթոդիկա, փոխ. Յով. Տէր-Միրաքեան, 1908 թ. Թիֆլիս, հրատ. Գ. Գալստեանի, 1 ր. 50 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ „Гуттенбергъ“ Г. И. Галустянцу.
2—2

Շաբաթ, փետրվարի 23-ին
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
էժանագին և ձրի ճաշարանների և թէյարանների միջոցները աւելացնելու նպատակով
կը տրվի ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
1) «Կամենում եմ իշխանուհի լինել», 2-րդ գործողութիւն, հեղին. Ա. Ցագարէլու։ Վրացերէն լեզուով։ Մասնակցում են. տ. Գարունիա-Ցագարէլի և Վ. Աբաշիձէ։ 2) Կուպլէտներ օրվայ չարիքի մասին, հայերէն լեզուով. կը կատարին Տէր-Դաւթեանց և Ցարութիւնեանց դերասանները։ 3) Գնչուների երգեր։ Մասնակցում են. Մ. Գ. Գրիգէնկօ և գիտարիստների ու բալալայկայի վրա ածողների նուագախումբը։ 4) Բարեկենդանը Նիցցայում։ Բնորոշ պարեր։ Ծաղիկների պարը։ 25 զոյգերի քայլընթացքը զգեստներով։ Ծաղիկների կոիւը, կօնֆէտտի, սէրպանտին։ Վիճակախաղ։ Petits chavaux։ Վերջում ՊԱՐԵՐ։ Սկիզբը ճիշտ երեկոյեան 9 ժամին։ Տոմսակները 2 ր. 20 կ. արժողութեամբ կանխապէս ծախվում են Massiou-ի քաղցրեղէնների խանութում, «Ռիվիէրա» ծաղկի ժագազինում, իսկ երեկոյթի երեկոյեան—մուտքի մօտ։
(չ. հ. 2.) 3—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱԻԹԱՐԴԻՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին
Արտակարգ ընդհանուր ժողովի,
որը կայանալու է ներկայ 1908 թուի մարտի 6-ին, հինգշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը 6½-ին ընկերութեան գրասենեակում, Մօլօքական փողոց, տուն Արաբելովի № 1.
Պարապմունքի առարկաներ լինելու են հետևեալ հարցերը՝
1) «ԱՆՕՆԻՄ» նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան փայերի մասին.
2) Սուրբանում նոր նաւթարդիւնաբերական հողաբաժիններ առնելը.
Եթէ ժողովը սահմանված ձայների քանակութեան բացակայութեան պատճառով չը կայանայ, երկրորդ անգամ նշանակվում է կրկին նոյն տեղը մարտի 8-ին, շաբաթ օրը, երեկոյեան ժամը 6½-ին, որ կը համարվի կայացած, ի նկատի չառնելով ձայների քանակը (§ 29)։
(20. 28. 6.) Նախագիծը 3—1

Զգուշացէք կեղծումներից
ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ
(Թոյլատրված Թուրքիայում)
Զը կայ լաւագոյն միջոց, քան Սանտալ Միդին, պերելոյի (հնօրբէյ) ամենայարաւան դեղերը բժշկելու համար։
Սանտալ Միդիի յատկութիւնը և էսենցիայի մաքրութիւնը թոյլատրում են գործածել առանց վնասելու մարսողական գործարաններին։
Պահանջեցէք գրված լինի „Midy“
Պահեստը Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում։
(2. 1 ան. չ.) 25—14

Электропечатня «ЭКОНОМІЯ» Авакъ Мгердуміанцовъ съ С-ми. Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3.